

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

Костіна В.В.

ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ З ПРАКТИКУМОМ

**Методичні рекомендації
до навчальної дисципліни**

*для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 23 Соціальна робота
спеціальності 231 Соціальна робота*

Харків 2023

УДК 364:347.64](072)

Укладач: **В.В. Костіна**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Рецензенти: **Н.О. Сайко** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, реабілітації та повоєнної адаптації Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленко;

І.А. Романова – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та соціальної роботи і соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Методичні рекомендації. Опіка та піклування з практикумом. Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності «Соціальна робота». Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2023. 82 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 8 від 16 серпня 2023

Видано за рахунок укладача

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
© Костіна В.В.

ЗМІСТ

Передмова	5
1. Програма курсу	6
2. Література: для самостійної роботи за тематичними розділами лекційного курсу	20
Лекція №1 Соціальні складові опіки та піклування. Забезпечення опіки та піклування у службах соціальної допомоги	20
Лекція №2 Соціально-правовий зміст забезпечення опіки та піклування в Україні. Соціально-демографічні і психологічні особливості людей, які потребують піклування й опіки	21
Лекція №3 Досвід здійснення опіки та піклування: історичні традиції та інновації.....	23
Лекція №4 Соціальні технології при здійсненні опіки та піклування.....	24
Лекція №5 Вітчизняний та зарубіжний досвід соціального догляду за особами, які потребують опіки та піклування.....	26
Лекція №6 Соціальний супровід прийомних сімей та прийомних дітей	28
Лекція №7 Прийомні сім'ї, що здійснюють опіку чи піклування осіб з інвалідністю	30
Лекція №8 Соціальна робота з сім'ями, що здійснюють піклування про залежних осіб	32
Лекція №9 Дитячий будинок сімейного типу як ефективна форма опіки та піклування в Україні	35
Лекція №10 Соціальна робота спеціалізованих соціальних інституцій з особами з інвалідністю, що потребують опіки та піклування	38
3. Матеріали для підготовки до семінарських занять (С/З).....	41
С/З №1 Теоретичні засади опіки та піклування.....	41
С/З №2-3 Діяльність соціальних інституцій щодо здійснення опіки та піклування	42
С/З №4 Умови встановлення опіки та піклування	43
С/З №5 Правові основи опіки та піклування	44

С/З №6	Соціально-психологічні характеристики людей, що потребують опіки та піклування.....	45
С/З №7-8	Історичні традиції опіки та піклування.....	46
С/З №9	Соціальна робота з дітьми-сиротами з функціональними обмеженнями.....	47
С/З №10	Технології створення прийомних сімей та влаштування дітей у прийомну сім'ю	48
С/З №11	Практичні аспекти здійснення опіки та піклування про дітей та молодь із залежною поведінкою*	50
ПО/З №12	Практичні аспекти здійснення опіки та піклування у дитячому будинку сімейного типу *.....	52
ПО/З №13	Практичні аспекти здійснення соціальної роботи з особами з інвалідністю, що потребують опіки та піклування*.....	53
С/З №14	Захист навчальних проєктів	55
4.	Методичні рекомендації до виконання ІНДЗ	56
4.1	Правила написання реферату і навчального проєкту	57
4.2	Правила оформлення ІНДЗ.....	59
5.	Основні рекомендації з виконання самостійної роботи здобувачів вищої освіти.....	63
5.1	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.....	63
5.2	Організація змісту та оформлення методичної папки	65
	Додатки.....	67
	Додаток А Словник термінів.....	67
	Додаток Б Основна література до дисципліни	71
	Додаток В Титульний аркуш ІНДЗ	75
	Додаток Г Перелік тем для здійснення реферативних досліджень	76
	Додаток Д Контрольні питання до іспиту з дисципліни «Опіка та піклування з практикумом»	78
	Додаток Е Практичні завдання з курсу «Опіка та піклування з практикумом»	80

ПЕРЕДМОВА

За умов впровадження кредитно-модульної системи організації навчання кількість годин, що відводиться на самостійну роботу здобувачів вищої освіти, збільшується, тому потребує розробки питання методичного забезпечення здобувачів вищої освіти щодо здійснення відповідного виду діяльності.

Дане видання складається з п'яти розділів. У першому наведено програму дисципліни «Опіка та піклування з практикумом», що допоможе студентам у мотивуванні власної самостійної роботи, розкритті логічної структури курсу.

Матеріал другого розділу надасть студентам можливості більш свідомого засвоєння основних питань лекційного курсу за допомогою самостійного опрацювання літератури за певними тематичними блоками, а також допоможе у підготовці реферативних робіт.

У третьому розділі містяться методичні вказівки щодо семінарсько-практичних занять, плану семінарського заняття у вигляді переліку питань для самостійної підготовки, а також практичних завдань для поповнення власних методичних знань і умінь. Маємо надію, що це сприятиме підвищенню якості знань, а також набуттю професійної компетентності студентами у процесі навчання.

Четвертий розділ методичних рекомендацій присвячено підготовці індивідуальних науково-дослідних завдань дисципліни. Враховуючи специфіку даного виду діяльності, і труднощі, які виникають у здобувачів вищої освіти, тут подано методичні матеріали, за допомогою яких здобувачі вищої освіти більш ефективно зможуть виконати всі етапи роботи над рефератом та навчальним проєктом, починаючи від вибору теми і закінчуючи аналізом результатів індивідуального науково-дослідного завдання.

Зміст п'ятого розділу методичних рекомендацій сприятиме формуванню вмінь здобувачів вищої освіти здійснювати самоконтроль й самооцінювання в процесі навчання, оскільки містить критерії оцінювання різних видів самостійної роботи, а також пояснення щодо самостійної роботи.

У додатковій частині можна знайти інформацію щодо змісту основних термінів, підручників і посібників, які рекомендовано для засвоєння курсу.

Сподіваємося, що викладені рекомендації сприятимуть більш повному розкриттю можливостей та самовдосконаленню здобувачів вищої освіти у процесі самостійної роботи з курсу «Опіка та піклування з практикумом». Будемо особливо вдячні за конструктивну співпрацю студентам і викладачам.

1 ПРОГРАМА КУРСУ

Структура програми навчального курсу «Опіка та піклування з практикумом»

1. Опис предмета навчального курсу

Предмет: опіка і піклування з практикумом

Курс: підготовка спеціалістів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 4,5 Модулів: 4 (аудиторна робота, ІНДЗ: сценарій виховного заходу+реферат, самостійна робота)	23. Соціальна робота Освітній рівень – базова вища освіти Освітньо-кваліфікаційний рівень – бакалавр соціальний працівник	Обов'язковий рік підготовки – 2 Семестр – 4 Лекції (теоретична підготовка – 20/6 год., семінари/практичні – 28/10 год., самостійна робота – 42/74 год.
Змістовних модулів: 3	Бакалавр	Індивідуальне науково-дослідне завдання: реферат; сценарій виховного заходу
Загальна кількість годин – 135 Тижневих годин – 4		Кількість годин – 45 Вид контролю – іспит

2. Мета курсу:

Опанувати теорію та історію опіки та піклування як важливих складників соціальної роботи, а також засвоїти практичні аспекти їх здійснення в сучасних умовах.

Вступ

Опіка та піклування – важливі юридично-виховні форми соціальної роботи. Вони застосовуються для захисту особистих і майнових прав дітей, які залишились без батьківського піклування, та громадян, які мають проблеми дієздатності. Об’єктивні умови розвитку цих форм соціальної роботи зумовлені особливостями соціального розвитку дитини або дорослої людини, які потрапили у несприятливі соціальні ситуації.

Програма дисципліни передбачає ознайомлення з досвідом роботи інституту піклування й опіки. Програма курсу «Опіка та піклування з практикумом» складається з трьох розділів: «Теоретичні основи опіки та піклування», «Досвід здійснення опіки та піклування» та «Практичні аспекти діяльності з опіки та піклування», що розраховано на 20/6 годин лекційних та 28/10 годин семінарсько-практичних занять.

Провідними завданнями пропонованого курсу є: розкриття теоретичних основ здійснення опіки та піклування; обґрунтування змісту й методів діяльності інституту опіки та піклування; засвоєння основних форм захисту особистих і майнових прав дітей, які залишились без батьківського піклування та громадян, що мають певні проблеми дієздатності; опанування практичними аспектами здійснення соціальної роботи з опіки та піклування.

Контроль за роботою здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом виконання ІНДЗ, проведенням поточного оцінювання знань, тестування, модульного контролю, семестрового іспиту.

У процесі вивчення дисципліни «Опіка та піклування з практикумом» здобувач вищої освіти повинні засвоїти та сформулювати: **знання** щодо суті та особливостей здійснення соціальної роботи з опіки та піклування за різними категоріями клієнтів у різних формах опіки (традиційні та інноваційні); **уміння** застосовувати на практиці знання з надання соціальної допомоги клієнтам, що потребують опіки та піклування, проводити діагностику ресурсів прийомних сімей; розробляти засоби, що дозволяють здійснювати профілактику, корекцію поведінки соціально дезадаптованої особистості, а також сприяти її соціальній реабілітації; **компетентності: інтегральна; загальні** (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12); **спеціальні** (1, 2, 3, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20) та інтегральна; **ПРН** (1, 3, 4, 11, 15, 20, 21, 26).

Навчальна програма розрахована на здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньо-кваліфікаційними програмами підготовки бакалаврів, а також для слухачів факультетів підвищення кваліфікації та перепідготовки соціальних працівників і соціальних педагогів. Вона може бути використана для проведення науково-методичних семінарів з працівниками соціальних служб, а також серед громадськості.

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ЗВО та узгоджена з приблизного структурного змісту навчального курсу, рекомендованого Європейською Кредитно-Трансферною Системою (ECTS).

Змістовний модуль 1. Теоретичні основи опіки та піклування

Тема 1. Соціальні складові опіки та піклування

Соціальні ситуації у житті громадян України, які потребують опіки та піклування. Види соціальної захищеності дітей і дорослих на етапі демократичних перетворень. Основні групи населення, що потребують піклування й опіки. Тенденції щодо здійснення піклування й опіки в структурі соціальної роботи.

Література: [б:1, 2, 3, 12, 13, 20, 22, 24, 32; д: 3, 7, 14, 17].

Тема 2. Забезпечення опіки та піклування у службах соціальної допомоги

Значення системи служб соціальної роботи у вирішенні проблем опіки та піклування. Структура та типологія опіки та піклування у соціальній роботі. Державні і недержавні організації опіки та піклування. Система відомств і установ опіки та піклування в Україні. Органи опіки та піклування. Система опіки над дітьми, позбавленими батьківського піклування. Зміст і форми роботи установ, які зайняті опікою та піклуванням. Система соціального захисту прав дитини.

Література: [б:3, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 30, 31, 35; д: 4, 5, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 18].

Тема 3. Соціально-правовий зміст забезпечення опіки та піклування в Україні

Роль Конвенції про права людини і Конвенції про права дитини у забезпеченні належного рівня опіки та піклування. Нормативно-правова система забезпечення опіки та піклування в Україні. Основні підходи до забезпечення належного рівня опіки та піклування в сучасних умовах. Роль медико-педагогічних комісій у встановленні форм соціального піклування. Правові питання врегулювання проблеми соціального сирітства.

Література: : [б: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 35, 25, 26, 28, 29, 30, 33; д: 6, 7, 9, 11, 13].

Тема 4. Соціально-демографічні і психологічні особливості людей, які потребують піклування й опіки

Соціально-психологічні особливості категорій осіб, які потребують опіки. Проблема ранньої втрати батьків, захворювань та психічних розладів. Проблеми, пов'язані з недієздатністю людини. Психологічні особливості соціалізації людей, які опинилися у кризовому становищі. Проблеми дітей, які залишилися без піклування. Безпритульність як соціальне явище. Ситуація соціального розвитку неповнолітніх з дисфункціональних сімей.

Література: [б: 22, 24, 27, 31, 32; д: 2, 3, 5, 7, 10, 14, 17].

Змістовний модуль 2. Досвід здійснення опіки та піклування

Тема 5. Розвиток традицій опіки та піклування в Україні

Історичні тенденції розвитку. Місце та роль народних традицій в опікуванні сиріт і хворих. Значення християнства у розвитку соціальних поглядів на опіку і піклування. Соціально-правові засади опіки та піклування в радянські часи. Розвиток традицій опіки та піклування в умовах різних етнічних культур у сучасних умовах.

Література: [б: 25; д: 1, 3, 10, 12].

Тема 6. Суть і особливості опіки та піклування

Соціальні умови опіки та піклування. Юридичні підстави визначення опіки та піклування. Медико-соціальні комісії. Морально-правові обов'язки опікунів і усиновителів. Матеріальні ресурси забезпечення опіки.

Література: [б: 3, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 30, 31, 35; д: 4, 5, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 18].

Змістовний модуль 3. Практичні аспекти діяльності з опіки та піклування

Тема 7. Соціальні технології при здійсненні опіки та піклування

Поняття про соціальні технології у соціальній роботі. Види соціальних технологій. Етапи соціальних технологій. Соціально-педагогічний аспект забезпечення опіки та піклування. Соціальні програми опіки та піклування у системі служб соціальної роботи.

Література: [б: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 18, 21, 25, 26, 30, 31, 35; д: 1, 7, 13, 16, 17].

Тема 8. Сучасні підходи до опіки та піклування про дітей і молодь у сім'ї

Місце і роль сім'ї та оточення в опіці та піклуванні. Виховання як соціальне піклування. Вплив психологічних механізмів сімейного виховання на соціалізацію дітей і молоді. Бездоглядність як соціальне явище. Соціальне сирітство. Рання інвалідизація як соціальна проблема. Соціальний розвиток неповнолітніх, які не можуть користуватися своїми правами. Психолого-педагогічні умови виховання дітей-інвалідів у сім'ї. Фостерні сім'ї.

Література: [б: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 25, 26, 30, 31, 35; д: 1, 7, 12, 13, 16, 17, 18].

Тема 9. Особливості опіки та піклування про осіб груп ризику і хворих соціально небезпечними хворобами

Сучасні тенденції соціальної інвалідизації. Проблеми наркоманії та ВІЛ/СНІДу в Україні. Особливості соціального пристосування осіб груп ризику і хворих на наркоманію та СНІД. Ресоціалізація як вид соціального піклування про осіб груп ризику. Стратегія зниження шкоди. Особливості піклування про хворих на наркоманію та СНІД.

Література: [б: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 24, 25, 27, 29, 32, 35; д: 1, 2, 15].

Тема 10. Вітчизняний та зарубіжний досвід соціального догляду за особами, які потребують опіки та піклування

Соціальне сирітство як світовий феномен. Превентивні форми роботи з цільовими групами. Обсерваційні служби короткострокового утримання дітей. Види прийомних сімей (короткострокові, довгострокові, сім'ї-спеціалісти). Система соціальних установ для утримання цільових груп: дитячі будинки, будинки безпеки, напівнезалежні установи, спеціалізовані інтернати, хоспіси, комуни реабілітації.

Література: [б: 3, 25, 10, 11, 12, 13, 13, 14, 15, 16, 19, 22, 24, 26, 27, 30, 33, 34, 35; д: 1, 2, 5, 7, 10, 12, 15, 16, 17, 18].

Структура залікових кредитів

№ п/п	Теми	Лекції (год.)	Семінарські заняття (год.)	Самостійна робота (год.)	Індивідуальна робота (год.)
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. Теоретичні основи опіки та піклування					
1	Соціальні складові опіки та піклування	2/1	2/1	2/4	Реферат з історії або теорії здійснення опіки та піклування (9 год.)
2	Забезпечення опіки та піклування в соціальних інституціях	1/0,5	4/1	2/5,5	
3	Соціально-правовий зміст забезпечення опіки та піклування в Україні	1/0,5	2/1	4/5,5	
4	Соціально-демографічні і психологічні особливості людей, які потребують піклування й опіки	2/0,5	2/0,5	2/5	
Змістовний модуль 2. Досвід здійснення опіки та піклування					
5	Розвиток традицій опіки та піклування в Україні	2/0,5	4/2	4/7,5	Навчальний кейс та проєкт взаємодії з опіки чи піклування (14 год.)
6	Суть і особливості опіки та піклування	2/0,5	2/0,5	2/5	
Змістовні модулі 3-4 Практичні аспекти діяльності опіки та піклування					
7	Соціальні технології при опікунстві і піклуванні	2/0,5	2/1	8/10,5	Методичне забезпечення та презентація результатів за проєктом соціально-педагогічної взаємодії з опіки чи піклування (22 год.)
8	Сучасні підходи до опіки та піклування про дітей і молодь у сім'ї	2/0,5	2/1	2/4,5	
9	Особливості опіки та піклування про осіб груп ризику і хворих соціально небезпечними хворобами	3/0,5	4/1	8/13,5	
10	Вітчизняний та зарубіжний досвід соціального догляду за особами, які потребують опіки та піклування	3/1	4/1	8/13	
Всього		20/6	28/10	42/74	45

Теми семінарських занять

Питання для самостійної підготовки до навчальної дискусії під час семінарських занять

Змістовний модуль 1

Тема 1: Теоретичні засади опіки та піклування

Питання:

1. Охарактеризуйте основні категорії опіки та піклування.
2. Опіка та піклування – форми соціальної роботи.
3. Характеристика клієнтів, що потребують опіки та піклування.

Література: [о:1, 3, 4, 7, 8, 12, 14, 17, 24, 25, 26; д: 3, 4, 9, 16, 18, 20, 23, 24].

Тема 2-3: Діяльність соціальних інституцій зі здійснення опіки та піклування

Питання:

1. Система соціальних інституцій зі здійснення опіки та піклування (державні інституційні заклади МОН України, державні інституційні заклади МОЗ України, державні інституційні заклади Міністерства праці та соціальної політики України, заклади Міністерства внутрішніх справ).
2. Органи опіки та піклування.
3. Модель діяльності служб у справах неповнолітніх.
4. Основи соціального захисту дітей, що залишилися без батьківського піклування.
5. Зміст і напрями роботи комітетів з опіки і піклування.
6. Зміст і напрями роботи служб у справах неповнолітніх.

Література: [о:1, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 26, 27; д: 5, 6, 9, 11, 12, 13, 20, 22, 23, 25].

Тема 4: Умови встановлення опіки та піклування

Питання:

1. Форми і методи підготовки опікунів до виконання своїх обов'язків.
2. Правові гарантії забезпечення опіки та піклування.
3. Умови припинення опіки та піклування.
4. Поняття про подвійне опікунство.

Література: [о: 1, 6, 7, 8, 11, 18, 21, 22; д: 8, 9, 12, 17, 20].

Тема 5: Правові основи опіки та піклування

Питання:

1. Роль Конвенції ООН про права дитини та Конвенції ООН про права людини у забезпеченні належного рівня опіки та піклування.
2. Правові питання врегулювання проблем соціального сирітства.
3. Сімейний кодекс про здійснення опіки та піклування.

Література: [о: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 20, 21, 22, 28; д: 9, 12, 14, 17].

Тема 6: Соціально-психологічні характеристики людей, що потребують опіки та піклування

Питання:

1. Психологічний портрет дитини, яка залишилася без батьківського піклування.
2. Соціальні проблеми дітей, які залишилися без піклування батьків.
3. Ситуація соціального розвитку неповнолітніх з дисфункціональних сімей.
4. Проблеми дорослих людей, що потребують опіки та піклування.

Література: [о: 14, 16, 17, 19, 23, 24, 2526; д: 2, 3, 4, 6, 9, 13, 16, 18, 23, 24].

Змістовний модуль 2

Тема 7-8: Історичні традиції та досвід здійснення опіки та піклування

Питання:

1. Опіка та піклування за часів Київської Русі.
2. Традиції опіки та піклування в усній народній творчості.
3. Традиції опіки та піклування в українському козацтві.
4. Традиції опіки та піклування в радянські часи.
5. Сучасні тенденції щодо здійснення опіки та піклування в Україні.
6. Особливості фостерних сімей у Великій Британії.
7. Виховання дитини у фостерній сім'ї.
8. Проблеми фостерних сімей.

Література: [о: 29; д: 1, 3, 7, 10, 13, 15, 19].

Тема 9: Соціальна робота з дітьми-сиротами з функціональними обмеженнями

Питання:

1. Діти-сироти з функціональними обмеженнями у різних формах опіки.
2. Особливості і проблеми розвитку дітей з функціональними обмеженнями в сім'ях та інтернатних закладах.
3. Соціальна підтримка сімей, які виховують дітей з функціональними обмеженнями.

Література: [о: 1, 3, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 18, 21, 22, 23, 17, 28; д: 9, 11, 13, 16, 20, 22, 24, 25].

Тема 10: Технології створення прийомних сімей та влаштування дітей у прийомну сім'ю

Питання:

1. Залучення кандидатів у прийомні батьки.
2. Оцінка потенційних прийомних батьків.
3. Порядок схвалення кандидатів у прийомні батьки.
4. Процес взаємодобору: оцінка чинників розвитку дитини; оцінка ресурсів та резервів прийомної сім'ї; документи для оформлення дитини у прийомну сім'ю.

5. Влаштування дитини в сім'ю: підготовчий етап (для дитини та для прийомних батьків); етап знайомства дитини та прийомних батьків.
6. Форми та методи підготовки опікунів до виконання своїх обов'язків.
7. Правові гарантії забезпечення належного рівня опіки та піклування.
8. Умови припинення опіки та піклування.

Література: [о: 1, 2, 9, 10, 13, 18, 22, 23; д: 1, 9, 17, 20, 22, 23, 24].

Змістовний модуль 3

Питання для розгляду під час практичних занять

на базах практикуму

Тема 11: Практичні аспекти здійснення опіки та піклування про дітей та молодь з ризикованою поведінкою (на базі БОХБФ «Благо»)

Питання:

1. Практичні інструменти здійснення опіки чи піклування про молодь з ризикованою поведінкою
2. Практика здійснення соціальної роботи опіки чи піклування про молодь з ризикованою поведінкою.
3. Практичні аспекти соціальної допомоги сім'ям, що виховують молодь з ризикованою поведінкою.

Література: [о: 1, 2, 5, 10, 16, 17, 19, 24, 26; д: 1, 2, 10, 19, 21].

Тема 12: Практичні аспекти здійснення опіки та піклування у дитячому будинку сімейного типу (на базі дитячого містечка «Отрадне»)

Питання:

1. Практика здійснення соціальної роботи з опіки над дітьми-сиротами у дитячих будинках сімейного типу.
2. Практика здійснення соціальної роботи з піклування над дітьми-сиротами у дитячих будинках сімейного типу.
3. Проблеми у вихованні дітей-сиріт в умовах дитячих будинків сімейного типу та їх вирішення за допомогою сучасного досвіду здійснення опіки та піклування.

Література: [о: 1, 2, 6, 10, 14, 16, 17, 19, 22, 26, 27, 28; д: 1, 2, 6, 13, 16, 21, 23, 25].

Тема 13: Практичні аспекти здійснення соціальної роботи з особами з інвалідністю, що потребують опіки та піклування (на базі ГО «Еммаус», інклюзивно-ресурсних центрів, БОБФ «Карітас-Харків»)

Питання:

1. Особливості здійснення соціальної роботи з опіки в умовах спеціалізованих соціальних інституцій.
2. Практика здійснення соціальної роботи з піклування в умовах спеціалізованих соціальних інституцій.

3. Проблеми у здійсненні соціальної роботи з опіки в умовах спеціалізованих соціальних інституцій та їх вирішення за допомогою сучасного досвіду здійснення опіки та піклування.

Література: [о: 1, 7, 8, 11, **14**, 18, 19, 21, 25, 29; д: 9, **15**, 20, **22**, 24, 25].

Тема 14: Захист ІНДЗ

Питання:

1. Виступ з доповіддю та презентацією.
2. Обговорення власних практичних здобутків у процесі круглого столу.

6. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти за тематичними розділами курсу

1. Дайте порівняльну характеристику опіки та піклування. Заповніть таблицю 6.1.

Таблиця 6.1

№п/п	Ознаки порівняння	Опіка	Піклування	
1	Характеристика клієнтів			
2	Основні поняття			

2. Заповніть таблицю 6.2: Робота соціальних інституцій зі здійснення опіки та піклування

Таблиця 6.2

Назва інституції	Напрями роботи	Зміст роботи	Відповідальні

3. Визначте умови встановлення та припинення опіки. Складіть опорний конспект (алгоритм).

4. Законспектуйте основні положення документів, що є основою в соціальній роботі зі здійснення опіки та піклування:

- а) Конвенції ООН про права дитини;
- б) Конвенції ООН про права людини;
- в) Сімейного кодексу України;
- г) Цивільного кодексу України;
- г) Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»;
- д) Постанови Кабінету Міністрів України «Про поліпшення виховання, навчання соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування»;

е) нормативних документів про соціальний захист осіб з інвалідністю та похилого віку та надання їм соціальних послуг у напрямі опіки та піклування.

5. Заповніть таблицю 6.3: Психологічні та соціальні особливості людей, що потребують опіки та піклування.

Таблиця 6.3

№ п/п	Особи, що потребують опіки та піклування	Психологічний портрет	Соціальні характеристики

6. Складіть таблицю 6.5: Порівняльна характеристика опіки та піклування в різні часи.

Таблиця 6.5

Історичний період	Особливості й традиції опіки та піклування

7. Складіть таблицю 6.4: Порівняльна характеристика роботи соціальних інституцій з «дітьми вулиць».

Таблиця 6.4

Назва інституції	Мета діяльності	Завдання діяльності	Об'єкт діяльності	Основні напрями	Форми роботи	Ресурси

8. Підготуйте доповідь (групове завдання), про різні форми опіки над дітьми-сиротами з інвалідністю за планом:

- особливості розвитку дітей з інвалідністю;
- проблеми розвитку дітей з інвалідністю;
- соціальна підтримка осіб в даній формі опіки.

Оформити у вигляді інформаційної листівки, журналу або таблиці.

9. Зберіть пакет документів для оформлення дитини у прийомну сім'ю.

10. Зберіть матеріали для оцінки стану розвитку дітей, які зазнали травм та дерираційних впливів.

11. Визначте ресурси та резерви прийомної сім'ї.

12. Охарактеризуйте методи оцінки кандидатів у прийомні батьки.

13. Заповніть таблицю 6.6: Порівняльна характеристика методів оцінки кандидатів у прийомні батьки

Таблиця 6.6

Назва методу	Мета	Етапи проведення	Характеристика методу	Що дозволяє виявити метод

14. Зберіть методичне забезпечення, яке необхідне для здійснення моніторингу опіки дітей у прийомних сім'ях, а також соціальної підтримки у разі необхідності.

15. Зберіть пакет документів та методичне забезпечення для створення прийомної сім'ї тимчасового перебування.

16. Заповніть таблицю 6.7: Особливості виховання у фостерних сім'ях.

Таблиця 6.7

№ п/п	Особливості	Характеристики впливу на особистість

17. Зберіть методичне забезпечення, що необхідно для створення дитячого будинку сімейного типу, а також його соціального супроводу.

18. Зберіть необхідне для професійної соціально-виховної діяльності методичне забезпечення соціального працівника, що надає соціальні послуги з опіки чи піклування дітям та молоді, які схильні до ризикованої поведінки (різних залежностей) та їхнім сім'ям.

19. Зберіть пакет документів та методичне забезпечення для надання соціальних послуг дітям та молоді, що схильні до ризикованої поведінки (різних залежностей).

20. Зберіть методичне забезпечення, яке необхідно для професійної соціально-виховної діяльності соціального працівника, що здійснює соціальну роботу з дітьми-сиротами та дітьми, які позбавлені батьківського піклування та виховуються в умовах прийомних сімей, ДБСТ та дитячих містечок.

21. Зберіть пакет документів та методичне забезпечення для надання соціальної послуги соціального супроводу дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування та виховуються в умовах прийомних сімей, ДБСТ та дитячих містечок.

22. Зберіть методичне забезпечення, яке необхідно для професійної діяльності соціального працівника, що здійснює соціальні послуги щодо опіки чи піклування над особою з інвалідністю.

23. Наведіть перелік документів, що необхідні для отримання соціальних послуг особі з інвалідністю.

7. Індивідуальні науково-дослідні завдання

Завдання №1. Написання реферату з історії або теорії опіки та піклування

Методика виконання ІНДЗ

Під час виконання завдання здобувач вищої освіти має зібрати матеріал щодо вітчизняного чи закордонного досвіду зі здійснення певної форми опіки чи піклування, зробити його власний аналіз, а також передбачити можливості його використання у сучасних умовах розвитку України. Реферат має містити два розділи: теоретичний розділ (аналіз джерельної бази); пропозиційний розділ (власні пропозиції щодо можливостей використання матеріалу в сучасних умовах).

Структура написання реферату (обсяг реферату – 10 – 15 сторінок):

а) вступ (актуальність, мета, завдання, практичне значення дослідження);

б) *Розділ 1 – аналітичний* (наведено аналіз літературних джерел, де представлено ґрунтовний опис предмету дослідження за таким планом: визначення основних понять дослідження, зміст діяльності, специфіка діяльності, напрями, методи, форми та засоби соціальної діяльності з опіки та піклування);

г) *Розділ 2 - узагальнюючий* (представлено пропозиції щодо використання методів та форм соціальної діяльності з опіки та піклування у сучасних умовах, що оформлено у вигляді таблиці або схеми-моделі та наведено необхідний опис її використання);

д) висновки;

є) список використаних джерел.

ж) додатки за потреби (представлено важливі документи чи засоби діяльності з опіки та піклування, які за розмірами недоречно розмішувати в основному тексті роботи).

Теми рефератів

1. Історичні передумови виникнення інституту опіки та піклування.
2. Опіка як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
3. Піклування як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
4. Патронат як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
5. Усиновлення як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
6. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству охорони здоров'я України.
7. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України.
8. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству праці та соціальної політики України.
9. Опіка як форма державної турботи про недієздатних осіб.
10. Піклування як форма державної турботи про осіб з обмеженою дієздатністю.
11. Особливості виховання дітей-сиріт з особливими потребами (розумово-відсталіх).
12. Особливості виховання дітей-сиріт з особливими потребами (з вадами фізичного розвитку).
13. Творче використання досвіду певного історичного діяча (або певного історичного соціально угруповання) щодо виховання дітей, позбавлених батьківського піклування.

14. Становлення піклування в історії української державності: історія та сьогодення.
15. Зарубіжний досвід здійснення державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування (фостерінг чи заступницька опіка).
16. Аналіз використання нормативної бази щодо функціонування прийомної сім'ї та захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
17. Нормативна база соціального супроводу прийомної дитини.
18. Зміст та напрями діяльності з підтримки сімейних форм опіки.
19. Робота спеціалізованої служби супроводу сімейних форм опіки.
20. Особливості психосоціального розвитку дітей, що виховуються в спеціальних закладах для дітей, позбавлених батьківського піклування.
21. Прийомна сім'я тимчасового перебування для дітей з вадами розвитку як форма турботи про дітей, позбавлених батьківського піклування.
22. Роль християнства у розвитку соціальних традицій опіки та піклування.
23. Історичний досвід здійснення опіки та піклування.
24. Особливості роботи органів опіки та піклування.
25. Зміст та організаційні основи роботи медико-соціальної комісії в сучасних умовах.
26. Досвід здійснення піклування про хворих на наркоманію та алкоголізм.
27. Досвід здійснення піклування про хворих на СНІД та інші невиліковні хвороби.
28. Етнокультурні традиції щодо здійснення опіки та піклування (Схід, Захід).

Завдання №2. *Вирішення навчального кейсу та розробка проєкту соціально-виховної взаємодії з певною категорією клієнтів, що потребують опіки чи піклування в певній соціальній установі (базі практики)*

Методика виконання ІНДЗ

Під час виконання другого індивідуального науково-дослідного завдання здобувачі вищої освіти мають об'єднатися у групу з 2-3 осіб та на основі матеріалу, зібраного під час виконання реферату, а також опанування першого змістовного модулю та власного професійного досвіду вирішити певний навчальний кейс та створити проєкт соціально-виховної взаємодії з цією категорією клієнтів, що потребують опіки чи піклування (відповідно до можливостей пропонованих баз практикуму), підібрати методичні матеріали, які необхідні для реалізації запропонованого проєкту та реалізувати їх під час практичних занять.

Виконання другого завдання є практико-зорієнтованим науково-методичним дослідженням, яке складається з двох розділів: *теоретичного* (що містить матеріали стосовно розв'язання певного кейсу (приклади кейсів див. у Додатку Е), що передбачає вирішення проблеми опіки чи піклування, яка є у обраної здобувачами освіти групи клієнтів та розробку власного сценарію соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на розв'язання цієї проблеми)

та *методичного* (наведено готові до використання методичні матеріали, що потрібні для реалізації запропонованого сценарію діяльності).

Робота над теоретичним розділом передбачає ознайомлення з роботами, які висвітлюють вітчизняні методики та зарубіжний досвід здійснення соціально-педагогічної діяльності з певною групою клієнтів, що потребують опіки чи піклування.

Підготовка другого методичного розділу передбачає створення кожним із діячів мікро-групи власних методичних матеріалів, які можна використовувати під час розв'язання зазначеної проблеми, а також роботу над розробкою та оформленням загального сценарію соціально-педагогічної взаємодії.

Методи навчання

Лекції, семінарські та практичні заняття, робота в Інтернеті, індивідуальна науково-дослідна робота, розв'язування творчих завдань, написання звітів за підсумками самостійної роботи.

Методи оцінювання

Поточне оцінювання, оцінка за реферат, оцінка за проєкт сценарію заходу, підсумкова модульна контрольна робота, тест, іспит.

Розподіл балів, що надаються студентам

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Приклад для іспиту

Модуль 1 (поточне оцінювання) 1л-16; 1с/з або пз -26 (присутність-0,5 -решта - активність), мод контр -56										Модуль 2 (ІНДЗ)	Модуль 3 (іспит)	Сума
										Реферат, сценарій	Тест +відповідь	
10+28=38+5=43												
T 1	T 2	T 3	T 4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
3	4,5	2,5	3	5	3	3	3	5,5	5,5	17	40	100

Т 1, Т2..Т 10 – тематичні розділи

Шкала оцінювання:

90-100 балів – *відмінно* (А);

75-89 балів – *добре* (ВС);

60-74 балів – *задовільно* (DE);

35-59 балів – *незадовільно* з можливістю повторного складання (FX);

1-34 бали – *незадовільно* з обов'язковим повторним курсом (F).

Методичне забезпечення: опорні конспекти лекцій, комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД), відеофільми.

2 ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ТЕМАТИЧНИМИ РОЗДІЛАМИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 1

Лекція № 1

Тема: СОЦІАЛЬНІ СКЛАДОВІ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У СЛУЖБАХ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Питання:

1. Соціальні ситуації у житті громадян України, які потребують опіки і піклування.
2. Види соціальної захищеності дітей і дорослих на етапі демократичних перетворень.
3. Основні групи населення, що потребують піклування й опіки.
4. Тенденції щодо піклування й опіки в структурі соціальної роботи.

Література:

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.
2. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.
3. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучасва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
4. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. Київ: ДЦССМ, 2002. 236 с.
5. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
6. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.
7. Кашенко В. «Берізка» з вулиці імені сироти: Недитячі проблеми будинку дитини. *Україна молода*. 1996. 27 лип. С. 5.
8. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 27.08.2020).
9. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
10. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. За ред. В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.
11. Національна програма «Діти України».
12. Соціальна робота: хрестоматія. *Соціальна робота*. Книга 3. Київ: ДЦССМ, 2001. 396 с.
13. Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для

молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

14. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посібн. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Опіка як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.*
2. *Піклування як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.*
3. *Патронат як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.*
4. *Усиновлення як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.*

Лекція № 2

Тема: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ В УКРАЇНІ. СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ І ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ПІКЛУВАННЯ Й ОПІКИ

Питання:

1. Значення системи служб соціальної роботи у вирішенні проблем опіки і піклування. Основні нормативні документи з опіки і піклування.
2. Система відомств і установ опіки і піклування в Україні.
3. Державні і недержавні організації опіки і піклування.
4. Зміст і форми роботи установ, які зайняті опікою та піклуванням.
5. Система правового захисту населення в Україні щодо здійснення опіки та піклування.
6. Нормативно-правова база захисту дітей, що залишилися без батьківського піклування та система їхнього соціального захисту.
7. Соціально-психологічні особливості категорій осіб, які потребують опіки.
8. Проблема категорій осіб, які потребують опіки (проблема захворювань та психічних розладів; проблеми, пов'язані з недієздатністю людини; психологічні особливості соціалізації людей, які опинились у кризовому становищі; проблеми дітей, які залишились без піклування; безпритульність як соціальне явище).
9. Ситуація соціального розвитку неповнолітніх з дисфункціональних сімей.

Література:

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.

2. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
3. Бех І.Д. Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах. Початкова школа. 1995. № 2. С. 6–8.
4. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. Київ: ДЦССМ, 2002. 236 с.
5. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
6. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. К.: Главник, 2006. 112 с.
7. Конвенція ООН про права дитини.
8. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
9. Мати і дитина – разом (Відкрито обласний Центр соціально-психологічної допомоги). *Освіта України*. №34. 2006 (12 травня). С. 3.
10. Нормативно правові документи та внутрішньо організаційна робота служб у справах неповнолітніх Харківської області: Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій / Автор-упорядник Ф.В. Гриценко. Харків: Право, 2004. 224 с.
11. Соціальна робота: хрестоматія. *Соціальна робота*. Книга 3. Київ: ДЦССМ, 2001. 396 с.
12. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б.в., 2005. 34 с.
13. Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.
14. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посібн. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству охорони здоров'я України.*
2. *Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України.*
3. *Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству праці та соціальної політики України.*
4. *Зміст та напрями діяльності міжвідомчої комісії з підтримки сімейних форм опіки.*
5. *Робота спеціалізованої служби супроводу сімейних форм опіки.*
6. *Опіка як форма державної турботи про недієздатних осіб.*

7. *Піклування як форма державної турботи про осіб з обмеженою дієздатністю.*
8. *Використання нормативної бази (актів) щодо функціонування прийомної сім'ї та захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.*
9. *Нормативна база соціального супроводу прийомної дитини.*
10. *Особливості виховання дітей-сиріт з особливими потребами (розумово-відсталі).*
11. *Особливості виховання дітей-сиріт з особливими потребами (з вадами фізичного розвитку).*
12. *Особливості психосоціального розвитку дітей, що виховуються в спеціальних закладах для дітей, позбавлених батьківського піклування.*

Лекція № 3

*Тема: ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ: ІСТОРИЧНІ
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ.*

Питання:

1. Турбота про сиріт та знедолених як один з основних напрямів соціальної діяльності.
2. Місце та роль народних традицій в опікуванні сиріт і хворих.
3. Значення християнства у розвитку соціальних поглядів на опікунство та піклування.
4. Соціально-правові засади опіки та піклування в радянські часи.
5. Розвиток традицій опіки та піклування в умовах різних етнічних культур у сучасних умовах.

Література:

1. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
2. Бех І.Д. Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах. Початкова школа. 1995. № 2. С. 6–8.
3. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.
4. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
5. Проблеми наркоманії, ВІЛ-інфекції та ЗПСШ в Україні. *Довіра і надія*. Вип. 2. Київ, 2001.
6. Сімейне право України: підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
7. Соціальна робота: хрестоматія. *Соціальна робота*. Книга 3. Київ: ДЦССМ, 2001. 396 с.
8. Стефанюк С.К. Козацька педагогіка. Харків: Крок. 144 с.

9. Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.
10. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посібн. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Історичні передумови виникнення інституту опіки та піклування.*
2. *Творче використання досвіду певного педагога-новатора щодо виховання дітей, позбавлених батьківського піклування.*
3. *Творче використання досвіду козацького виховання у вихованні дітей, позбавлених батьківського піклування.*
4. *Становлення піклування в історії української державності.*
5. *Роль християнства у розвитку соціальних традицій опіки та піклування.*
6. *Історичний досвід здійснення опіки та піклування в Україні та за кордоном: порівняльний аналіз.*

Лекція № 4

Тема: СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Питання:

1. Поняття про соціальні технології.
2. Класифікація соціальних технологій, що використовують в опіці та піклуванні.
3. Технологія соціальної опіки та піклування за Л.В. Тюптя.
4. Соціальні умови здійснення опіки та піклування.
5. Юридичні підстави визначення опіки та піклування.
6. Морально-правові обов'язки опікунів та піклувальників.
7. Ресурси забезпечення опіки та піклування. Медико-соціальні комісії. Медико-психолого-педагогічна консультація. Інклюзивно-ресурсний центр.
8. Сучасні підходи до опіки та піклування про дітей і молодь у сім'ї.

Література:

1. Закони України: «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про охорону дитинства», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про

попередження насильства в сім'ї». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).

2. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.

3. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/

4. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.

5. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.

6. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.

7. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.

8. Картки надання послуг із соціальної підтримки населення, що надаються органами соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/11264.html> (дата звернення: 27.08.2020).

9. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.

10. Питання опіки та піклування (нормативно-правові акти) на сайті Міністерства соціальної політики: «Про ведення особових справ недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, органами опіки та піклування»: Лист Міністерства соціальної політики України (04.10.2017); «Про захист прав недієздатних осіб, опіку над якими здійснюють інтернатні заклади: Лист департаменту соціального захисту. (05.12.2017); «Про надання роз'яснення щодо застосування норм статті 300 Цивільного процесуального кодексу України (про строк дії рішень суду про визнання особи недієздатною та витрати на проведення судово-психіатричної експертизи)»: Лист Мін Юсту України (23.03.18); «Про призначення державної соціальної допомоги, пенсії недієздатним особам, яким не призначено опікунів»: Лист Міністерства соціальної політики України (30.05.2017); «Про підтвердження повноважень кандидатів в опікуни, піклувальники повнолітніх осіб: Лист Міністерства соціальної політики України (22.11.2017)». URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Opika-ta-pikluvannya-nad-povnolitnimi-osobami.html> (дата звернення: 27.08.2020).

11. Романовська О.О. Особливості дитячої опіки у Великій Британії: Монографія/ За заг. ред. І.М. Ковчиної. Київ: 2002. 153 с.

12. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).

13. Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

14. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

15. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

16. Яременко О.О., Комарова Н.М., Левін Р.Я. та ін. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

Теми рефератів для самостійної роботи

- 1. Особливості технологічної роботи з опіки та піклування.**
- 2. Зміст та організаційна основа роботи медико-соціальної комісії.**
- 3. Особливості роботи Інклюзивно-ресурсних центрів.**
- 4. Особливості роботи Центру соціально-психологічної реабілітації для дітей.**

Лекція № 5

Тема: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ДОГЛЯДУ ЗА ОСОБАМИ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Питання:

1. Соціальне сирітство як світовий феномен.
2. Досвід роботи з цільовими групами.
3. Види прийомних сімей (короткострокові, довгострокові, сім'ї-спеціалісти).
4. Система соціальних установ для утримання цільових груп.
5. Суть та особливості роботи обсерваційних служб короткострокового утримання дітей (діяльності соціальних притулків для неповнолітніх, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей тощо).
6. Сучасні тенденції соціальної інвалідизації (проблеми наркоманії і ВІЛ/СНІДу в Україні та особливості соціальної допомоги особам груп ризику; стратегія зниження шкоди у піклуванні про осіб групи ризику).
7. Ресоціалізація як вид соціального піклування про осіб груп ризику.

Література:

1. Закони України: «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про охорону дитинства», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).

2. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.
3. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.
5. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.
6. Бевз Г.М. , Кузьміновський В.О. , Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
7. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
8. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.
9. Картки надання послуг із соціальної підтримки населення, що надаються органами соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/11264.html> (дата звернення: 27.08.2020).
10. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
11. Питання опіки та піклування (нормативно-правові акти) на сайті Міністерства соціальної політики: «Про ведення особових справ недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, органами опіки та піклування»: Лист Міністерства соціальної політики України (04.10.2017); «Про захист прав недієздатних осіб, опіку над якими здійснюють інтернатні заклади: Лист департаменту соціального захисту. (05.12.2017); «Про надання роз'яснення щодо застосування норм статті 300 Цивільного процесуального кодексу України (про строк дії рішень суду про визнання особи недієздатною та витрати на проведення судово-психіатричної експертизи)»: Лист Мін Юсту України (23.03.18); «Про призначення державної соціальної допомоги, пенсії недієздатним особам, яким не призначено опікунів»: Лист Міністерства соціальної політики України (30.05.2017); «Про підтвердження повноважень кандидатів в опікуни, піклувальники повнолітніх осіб: Лист Міністерства соціальної політики України (22.11.2017)». URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Opika-ta-pikluvannya-nad-povnolitnimi-osobami.html> (дата звернення: 27.08.2020).
12. Психологія соціальної роботи: підручник / за ред. Ю.М. Швалба. Київ: ВПЦ 'Київський університет', 2010. 272 с.
13. Романовська О.О. Особливості дитячої опіки у Великій Британії: Монографія/ За заг. ред. І.М. Ковчиної. Київ: 2002. 153 с.
14. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
15. Толстоухова С.В. , Яременко О.О. , Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для

молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

16. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

17. Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. Соціальна робота: Теорія і практика: навч. посібн. 2004. Видавець: Київ: ВМУРОЛ «Україна». 408 с.

18. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: навч. посібн. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 174 с.

19. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

20. Яременко О.О., Комарова Н.М., Левін Р.Я. та ін. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Закордонний досвід здійснення державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування (фостерна опіка).*

2. *Етнокультурні традиції щодо здійснення опіки та піклування (Схід, Захід).*

3. *Соціальне піклування про осіб, хворих на соціально-небезпечні хвороби: традиції та інновації.*

Лекція № 6

Тема: СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІКЛУВАННЯ ПРО ЗАЛЕЖНИХ ОСІБ*(СВ)

Питання:

1. Нормативна база щодо здійснення опіки чи піклування про молодь з ризикованою поведінкою

2. Особливості здійснення опіки чи піклування про молодь з ризикованою поведінкою.

3. Суть та особливості соціальної допомоги сім'ям, що виховують молодь з ризикованою поведінкою.

4. Досвід соціальної допомоги сім'ям, що виховують молодь з ризикованою поведінкою.

Література:

Базова:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
2. Про соціальні послуги: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата

звернення: 27.08.2020).

3. «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
5. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про ведення особових справ недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, органами опіки та піклування: Лист міністерства соціальної політики (04.10.2017). URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
7. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).
8. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади: Постанова кабінету міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text>
9. Про захист прав недієздатних осіб, опіку над якими здійснюють інтернатні заклади: Лист департаменту соціального захисту. (05.12.2017 URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
10. Про призначення державної соціальної допомоги, пенсії недієздатним особам, яким не призначено опікунів: Лист міністерства соціальної політики (30.05.2017) URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
11. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
12. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
13. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.
14. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.
15. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в. 2005. 32 с.
16. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. *Пост методика (Превентивне виховання)*. 2009. № 2. С. 2–4.

3. Стефанюк С.К. Козацька педагогіка. Харків: Крок. 144 с.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Нормативне забезпечення в роботі з особами з залежною поведінкою.*
2. *Вітчизняний досвід роботи установ державного та громадського секторів з особами з ризикованою поведінкою.*
3. *Закордонний досвід роботи установ державного та громадського секторів з особами з особами з ризикованою поведінкою.*

Лекція № 7

Тема: СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ТА ПРИЙОМНИХ ДІТЕЙ

Питання:

1. Завдання, форми та план соціального супроводу прийомних дітей та прийомних сімей.
2. Моніторинг опіки дітей у прийомних сім'ях.
3. Форми соціальної роботи з прийомними сім'ями та прийомними дітьми.

Література:

Основна:

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 27.08.2020).
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
3. Про соціальні послуги: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
5. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про охорону дитинства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
7. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
8. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування: Наказ Міністерства соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17#Text> (дата звернення: 27.08.2020).

9. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).

10. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/

11. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/

12. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с. *Соціальна робота*. Книга 1.

13. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с. /К/

14. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.

15. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.

16. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ. 2001. 220 с.

17. Нечипоренко С.В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань: Видавець «Сочінський», 2011. 217 с.

18. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в. 2005. 32 с.

19. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник / Г.М. Бевз, В.О. Кузьміновський, О.І. Нескучаєва та ін. Київ: Центр стратегічної підтримки. 2003. 92 с.

20. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями / О.О. Яременко, Н.М. Комарова, Р.Я. Левін та ін. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

21. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.

2. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. *Пост методика (Превентивне виховання)*. 2009. № 2. С. 2–4.

3. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. / За ред. чл.-кор. Академії правових наук України В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.

4. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в

Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.

5. Нормативно правові документи та внутрішньо організаційна робота служб у справах неповнолітніх Харківської області: Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій. / Автор-упорядник Ф.В. Гриценко. Харків: Право, 2004. 224 с.

6. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.

7. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).

8. Сімейні проблеми хворих на наркоманію та алкоголізм. Робота психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. №6. 2000.

9. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: Методичний посібник / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

10. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

11. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. ***Нормативне забезпечення соціального супроводу прийомних дітей та прийомних сімей.***
2. ***Традиції щодо здійснення опіки та піклування (Схід, Захід).***
3. ***Інструменти моніторингу опіки в роботі фахівців соціальної галузі.***

Лекція № 8

Тема: ПРИЙОМНІ СІМ'Ї, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ОПІКУ ЧИ ПІКЛУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ*(СВ)

Питання:

1. Досвід прийомних сімей, які виховують дітей з інвалідністю.
2. Прийомні сім'ї тимчасового перебування як нова форма піклування про дітей-сиріт з інвалідністю.
3. Фостерінг недієздатних осіб*.

Література:

Базова:

1. Конвенція ООН про права дитини. URL https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 27.08.2020).
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020).

3. Про соціальні послуги: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
5. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про охорону дитинства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
7. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
8. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування: Наказ Міністерства соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
9. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).
10. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
11. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с. *Соціальна робота*. Книга 1.
12. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с. /К/
13. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: наук.-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки. 2003. 92 с.
14. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.
15. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.
16. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.
17. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в. 2005. 32 с.
18. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями / О.О. Яременко, Н.М. Комарова, Р.Я. Левін та ін. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.
19. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] Київ, 2018. 188 с.

20. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. *Пост методика (Превентивне виховання)*. 2009. № 2. С. 2–4.
3. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
4. Нормативно правові документи та внутрішньо організаційна робота служб у справах неповнолітніх Харківської області: Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій. / Автор-упорядник Ф.В. Гриценко. Харків: Право, 2004. 224 с.
5. Романовська О.О. Особливості дитячої опіки у Великій Британії: Монографія/ За заг. ред. І.М. Ковчиної. Київ: 2002. 153 с.
6. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
7. Стефанюк С.К. Козацька педагогіка. Харків: Крок. 144 с.
8. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: Методичний посібник / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.
9. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Закордонний досвід здійснення державної турботи про дітей з інвалідністю.*
2. *Етнокультурні традиції щодо здійснення опіки та піклування про осіб з інвалідністю (Схід, Захід).*
3. *Соціальне піклування про осіб з інвалідністю: традиції та інновації.*

Лекція № 9

Тема: ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ В УКРАЇНІ*(СВ)

Питання:

1. Нормативна база щодо створення дитячих будинків сімейного типу.
2. Виховання дитини в умовах дитячого будинку сімейного типу.
3. Проблеми та перспективи розвитку системи дитячих будинків сімейного типу в Україні.

 Література:

Базава:

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 27.08.2020).
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
3. Про соціальні послуги: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
5. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про охорону дитинства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
7. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
8. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).
9. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади: Постанова кабінету міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text>
10. Про підтвердження повноважень кандидатів в опікуни, піклувальники повнолітніх осіб: Лист мін соціальної політики (22.11.2017)». URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
11. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
12. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
13. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с. *Соціальна робота*. Книга 1.
14. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с. /К/
15. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.
16. Картки надання послуг із соціальної підтримки населення, що

надаються органами соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/11264.html> (дата звернення: 27.08.2020).

17. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.

18. Нечипоренко С.В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань: Видавець «Сочінський», 2011. 217 с.

19. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями / О.О. Яременко, Н.М. Комарова, Р.Я. Левін та ін. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

20. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] Київ, 2018. 188 с.

21. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.

2. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. *Пост методика (Превентивне виховання)*. 2009. № 2. С. 2–4.

3. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.

4. Нормативно правові документи та внутрішньо організаційна робота служб у справах неповнолітніх Харківської області: Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій. / Автор-упорядник Ф.В. Гриценко. Харків: Право, 2004. 224 с.

5. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2000. 20 с.

6. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.

7. Романовська О.О. Особливості дитячої опіки у Великій Британії: Монографія/ За заг. ред. І.М. Ковчиної. Київ: 2002. 153 с.

8. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).

9. Сімейні проблеми хворих на наркоманію та алкоголізм. Робота психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. №6. 2000.

10. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: Методичний посібник / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

11. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.

12. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Закордонний досвід здійснення державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування: традиції та інновації.*
2. *Реформа деінституалізації в опіці та піклуванні за дітьми-сиротами та дітьми, що позбавлені батьківського піклування.*
3. *Дитячий будинок сімейного типу як нова форма опіки в Україні..*

Лекція № 10

Тема: СОЦІАЛЬНА РОБОТА СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ З ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ*(СВ)

Питання:

1. Нормативна база щодо роботи спеціалізованих соціальних інституцій з особами, що потребують опіки та піклування.
2. Специфіка соціальної роботи в умовах спеціалізованих соціальних інституцій з особами, що потребують опіки та піклування.
3. Проблеми та перспективи розвитку системи соціальної допомоги в умовах спеціалізованих соціальних інституцій з особами, що потребують опіки та піклування на Україні.
4. Досвід соціальної роботи спеціалізованих соціальних інституцій з особами з інвалідністю, що потребують опіки та піклування.

Література:

Базова:

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 27.08.2020).
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
3. Про соціальні послуги: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
7. Про ведення особових справ недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, органами опіки та піклування: Лист міністерства соціальної політики (04.10.2017). URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
8. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України,

Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).

9. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади: Постанова кабінету міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text>

10. Про захист прав недієздатних осіб, опіку над якими здійснюють інтернатні заклади: Лист департаменту соціального захисту. (05.12.2017 URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).

11. Про надання роз'яснення щодо застосування норм статті 300 Цивільного процесуального кодексу України (про строк дії рішень суду про визнання особи недієздатною та витрати на проведення судово-психіатричної експертизи): Лист Мін Юсту України (23.03.18) URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).

12. Про призначення державної соціальної допомоги, пенсії недієздатним особам, яким не призначено опікунів: Лист міністерства соціальної політики (30.05.2017) URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).

13. Про підтвердження повноважень кандидатів в опікуни, піклувальники повнолітніх осіб: Лист мін соціальної політики (22.11.2017)». URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).

14. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/

15. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/

16. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с. *Соціальна робота*. Книга 1.

17. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с. /К/

18. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.

19. Картки надання послуг із соціальної підтримки населення, що надаються органами соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/11264.html> (дата звернення: 27.08.2020).

20. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в. 2005. 32 с.

21. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] Київ, 2018. 188 с.

Допоміжна:

1. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. / За ред. чл.-кор. Академії правових наук України В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.
2. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
3. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.
4. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
5. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.
6. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

Теми рефератів для самостійної роботи

1. *Закордонний досвід здійснення державної турботи про осіб з інвалідністю, що потребують опіки та піклування.*
2. *Етнокультурні традиції щодо здійснення опіки та піклування за особами з інвалідністю: порівняльна характеристика.*
3. *Соціальне піклування про осіб з інвалідністю: традиції та інновації.*

З МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (С/З)

Змістовний модуль 1 Семінарське заняття №1

Тема: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Мета: вивчити основні категорії опіки та піклування, визначити спільні та відмінні характеристики клієнтів, що потребують опіки та піклування.

Питання:

1. Охарактеризуйте основні категорії опіки та піклування.
2. Опіка та піклування – форми соціальної роботи.
3. Характеристика клієнтів, що потребують опіки та піклування.

✂ Вивчіть поняття: опіка, піклування, патронат, усиновлення, опікун, піклувальник, підопічний, малолітня дитина, неповнолітня дитина, недієздатна особа, особа з обмеженою дієздатністю.

📁 Виконайте завдання:

😊 дайте порівняльну характеристику опіки та піклування. Заповніть таблицю 6.1.

Таблиця 6.1

Порівняльна характеристика опіки та піклування

№п/п	Ознаки порівняння	Опіка	Піклування
1	Характеристика клієнтів		
2	Основні поняття		

📖 Література:

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.
2. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.
3. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. Київ: ДЦССМ, 2002. 236 с.
4. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. –215 с
5. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.
6. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в., 2005. 38 с.
7. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.
8. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.

9. Сімейне право України: підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259–275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
10. Яременко О.О., Комарова Н.М., Левін Р.Я. та ін. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

Семінарське заняття №2-3

Тема: ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Мета: ознайомитися з досвідом діяльності соціальних інституцій, що здійснюють опіку та піклування.

Питання:

1. Система соціальних інституцій зі здійснення опіки та піклування (державні інституційні заклади МОН України, державні інституційні заклади МОЗ України, державні інституційні заклади Міністерства праці та соціальної політики України, заклади Міністерства внутрішніх справ).
2. Органи опіки та піклування.
3. Модель діяльності служб у справах неповнолітніх.
4. Основи соціального захисту дітей, що залишилися без батьківського піклування.
5. Зміст і напрями роботи комітетів з опіки і піклування.
6. Зміст і напрями роботи служб у справах неповнолітніх.

✎ Вивчіть поняття: соціальні інституції, соціальний захист, права дитини, служби у справах неповнолітніх, органи опіки та піклування, будинок-інтернат, дитячий будинок змішаного типу, притулок, санаторно-лісна школа, будинок дитини, дитячий будинок, школа-інтернат.

📁 Виконайте завдання:

😊😊😊 заповніть таблицю 6.2: «Робота соціальних інституцій зі здійснення опіки та піклування»

Таблиця 6.2

№ п/п	Напрями роботи	Зміст роботи	Відповідальні

📖 *Література:*

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.

2. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.
3. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
4. Бех І.Д. Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах. Початкова школа. 1995. № 2. С. 6–8.
5. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь. Український інститут соціальних досліджень. 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
6. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч.-метод. посібн. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.
7. Кашенко В. «Берізка» з вулиці імені сироти: Недитячі проблеми будинку дитини. Україна молода. 1996. 27 лип. С. 5.
8. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
9. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в., 2005. 32 с.
10. Соціальна підтримка сиріт: інформ.-метод. бюлетень Українського державного центру соціальних служб для молоді /Упорядн. І.Б. Іванова, І.Д. Зверева. Київ. 1996. № 2. С. 52.

Семінарське заняття №4

Тема: УМОВИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Мета: визначити умови встановлення опіки та піклування та їх принципи.

Питання:

1. Форми і методи підготовки опікунів до виконання своїх обов'язків.
2. Правові гарантії забезпечення опіки та піклування.
3. Умови припинення опіки та піклування.
4. Поняття про подвійну опіку.

 Вивчіть поняття: правові гарантії, умови встановлення та припинення опіки, подвійна опіка, безвісно відсутня особа, безпритульні діти; діти, позбавлені батьківського піклування; особа, оголошена судом померлою.

 Виконайте завдання:

 Визначте умови встановлення та припинення опіки. Складіть опорний конспект-презентацію.

 Література:

1. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.

2. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
3. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. За ред. В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.
5. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.
6. Сімейне право України: Підручник/ За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259–275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).

Семінарське заняття №5

Тема: ПРАВОВІ ОСНОВИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Мета: засвоїти правові основи опіки та піклування

Питання:

1. Роль Конвенції ООН про права дитини та Конвенції ООН про права людини у забезпеченні належного рівня опіки та піклування.
2. Правові питання врегулювання проблем соціального сирітства.
3. Сімейний кодекс про здійснення опіки та піклування.

 Вивчіть поняття: Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права людини, Сімейний кодекс, законодавча база здійснення опіки та піклування.

 Виконайте завдання

☺☹☹ законспектуйте основні положення документів, що є основою в соціальній роботі зі здійснення опіки та піклування:

- Конвенції ООН про права дитини;
- Конвенції ООН про права людини;
- Сімейного кодексу України;
- закони, підзаконні акти щодо здійснення опіки та піклування.

 Література:

1. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. Київ: ДЦССМ, 2002. 236 с.
2. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
3. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в., 2005. 38 с.
4. Конвенція ООН про права дитини. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

5. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
6. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. За ред. В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.
7. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в., 2005. 32 с.
8. Служби у справах дітей в ОТГ. <https://www.msp.gov.ua/content/sluzhbi-u-spravah-ditey-v-otg.html>.
9. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.
10. Проблеми наркоманії, ВІЛ-інфекції та ЗПСШ в Україні. *Довіра і надія*. Вип. 2. Київ, 2001.
11. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259–275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
12. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б.в., 2005. 34 с.

Семінарське заняття №6

**Тема: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЮДЕЙ,
ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ**

Мета: визначити соціальні проблеми та психологічні особливості людей, що потребують опіки та піклування.

Питання:

1. Психологічний портрет дитини, яка залишилася без батьківського піклування.
2. Соціальні проблеми дітей, які залишилися без піклування батьків.
3. Ситуація соціального розвитку неповнолітніх з дисфункціональних сімей.
4. Проблеми дорослих людей, що потребують опіки та піклування.

✎ Вивчіть поняття: ситуація соціального розвитку дитини, дисфункціональна сім'я, психологічний портрет, соціальні особливості людей, що потребують опіки та піклування, дитина-інвалід, дитина-сирота.

📁 Виконайте завдання:

1. ☺ Заповніть таблицю 6.3: «Психологічні та соціальні особливості людей, що потребують опіки та піклування».

Таблиця 6.3

№ п/п	Особи, що потребують опіки та піклування	Психологічний портрет	Соціальні характеристики

2. ☺☹☹ Складіть таблицю 6.4 (тема 8): «Порівняльна характеристика роботи соціальних інституцій з дітьми вулиць».

Таблиця 6.4

Назва інституції	Мета діяльності	Завдання діяльності	Об'єкт діяльності	Основні напрями	Форми роботи	Ресурси

 Література:

1. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
2. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. За ред. В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.
3. Проблеми наркоманії, ВІЛ-інфекції та ЗПСШ в Україні. *Довіра і надія*. Вип. 2. Київ, 2001.
4. Психологія соціальної роботи: підручник / за ред. Ю.М. Швалба. Київ: ВПЦ 'Київський університет', 2010. 272 с.
5. Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.
6. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посібн. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.
7. Яременко О.О., Комарова Н.М., Левін Р.Я. та ін. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

Змістовний модуль 2
Семінарське заняття №7–8

Тема: ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Мета: визначити етапи, напрями та сутність діяльності зі здійснення опіки та піклування в різні часи.

Питання:

1. Опіка та піклування за часів Київської Русі.
2. Традиції опіки та піклування в усній народній творчості.
3. Традиції опіки та піклування в українському козацтві.
4. Традиції опіки та піклування у ХХ столітті.

5. Сучасні тенденції щодо здійснення опіки та піклування.

🔍 Вивчіть поняття: традиції опіки та піклування, об'єкти опіки та піклування, суб'єкти опіки та піклування.

📁 Виконайте завдання:

😊😊😊 складіть таблицю 6.5: «Порівняльна характеристика опіки та піклування в різні часи».

Таблиця 6.5

Період	Суть діяльності з опіки та піклування	Об'єкти	Суб'єкти

📖 Література:

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.
2. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
3. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б.в., 2005. 34 с.
4. Фурман А.В., Підгурська М.В. Історія соціальної роботи: навч. посібн. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 174 с.

Семінарське заняття №9

Тема: СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Мета: визначити особливості та проблеми розвитку дітей з особливими потребами, а також ознайомитися з методами роботи соціальних педагогів з дітьми-сиротами з функціональними обмеженнями.

Питання:

1. Діти-сироти з функціональними обмеженнями у різних формах опіки.
2. Особливості і проблеми розвитку дітей з функціональними обмеженнями в сім'ях та інтернатних закладах.
3. Соціальна підтримка сімей, які виховують дітей з функціональними обмеженнями.

🔍 Вивчіть поняття: діти-сироти, діти-сироти з функціональними обмеженнями, діти з особливими потребами, середовище інтернатного закладу, соціальна підтримка сімей, які виховують дітей з функціональними обмеженнями, будинок-інтернат, школа-інтернат.

📁 Виконайте завдання:

☺☺☺ підготуйте доповідь про різні форми опіки над дітьми-сиротами з функціональними обмеженнями за планом:

- а) особливості розвитку дітей з функціональними обмеженнями;
 - б) проблеми розвитку дітей з функціональними обмеженнями;
 - в) соціальна підтримка осіб в даній формі опіки.
- Оформіть у вигляді інформаційної листівки, журналу або таблиці.

Література:

1. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.
2. Бех І.Д Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах. *Початкова школа*. 1995. № 2. С. 6–8.
3. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
4. Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.
5. Яременко О.О., Комарова Н.М., Левін Р.Я. та ін. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

Семінарське заняття №10

Тема: ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ТА ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ У ПРИЙОМНУ СІМ'Ю

Мета: засвоїти етапи та зміст діяльності зі створення прийомних сімей та влаштування дитини у прийомну сім'ю.

Питання:

1. Залучення кандидатів у прийомні батьки.
2. Оцінювання потенційних прийомних батьків.
3. Порядок схвалення кандидатів у прийомні батьки.
4. Процес взаємодобору: оцінювання чинників розвитку дитини; оцінювання ресурсів та резервів прийомної сім'ї; документи для оформлення дитини у прийомну сім'ю.
5. Влаштування дитини в сім'ю: підготовчий етап (для дитини та для прийомних батьків); етап знайомства дитини та прийомних батьків.
6. Форми та методи підготовки опікунів до виконання своїх обов'язків.

7. Правові гарантії забезпечення належного рівня опіки та піклування.
8. Умови припинення опіки та піклування.

✎ Вивчіть поняття: прийомна сім'я, кандидати у прийомні батьки, потенційні прийомні батьки, подвійне опікунство, правові гарантії, умови припинення опіки та піклування.

📁 Виконайте завдання:

1. 😊 Зберіть пакет документів для створення прийомної сім'ї. Складіть схему підготовки до влаштування дитини у прийомну сім'ю.
2. 😊 Зберіть матеріали для оцінювання стану розвитку дітей, які зазнали травм та дериваційних впливів.
3. Визначте ресурси та резерви прийомної сім'ї.
4. Охарактеризуйте методи оцінювання кандидатів у прийомні батьки.
5. 😊😊😊 Складіть таблицю 6.6: «Порівняльна характеристика методів оцінювання кандидатів у прийомні батьки».

Таблиця 6.6

Назва методу	Мета	Етапи проведення	Характеристика методу	Що дозволяє виявити метод

6. 😊 Зберіть пакет документів для оформлення дитини у прийомну сім'ю.
7. 😊😊😊 Складіть схему етапів діяльності щодо оформлення дитини у прийомну сім'ю.

📖 Література:

1. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с.
2. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
3. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.
4. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист: 36 документів. Мін-сім'я молодь, Український інститут соціальних досліджень, 1997. Ч. 1, 2. 215 с.
5. Конвенція ООН про права дитини. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
6. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. За ред. В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404.

8. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271.
9. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ: Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми).
10. Соціальна підтримка сиріт: Інформ.-метод. бюлетень Українського державного центру соціальних служб для молоді /Упорядн. І.Б. Іванова, ІД. Зверева. К., 1996. № 2. 52 с.
11. Соціальна робота: Хрестоматія. *Соціальна робота*. Книга 3. К.: ДЦССМ, 2001. 396 с.
12. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посібн. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с.
13. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

Змістовний модуль 3

Практико-зорієнтоване заняття №11

Тема: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ПРО ДІТЕЙ ТА МОЛОДЬ ІЗ ЗАЛЕЖНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Мета: ознайомитися з досвідом здійснення піклування про дітей та молодь із залежною поведінкою.

Питання:

1. Розробити презентацію-дайджест «Нормативна база щодо здійснення опіки чи піклування про молодь з ризикованою поведінкою»
2. Практичні аспекти здійснення опіки чи піклування про молодь з ризикованою поведінкою.
3. Суть та особливості методичного забезпечення у роботі з дітьми та молоддю з ризикованою поведінкою та соціальній допомозі сім'ям, що виховують молодь з ризикованою поведінкою.

✎ Вивчіть поняття: залежна поведінка, піклування особою з залежною поведінкою, підопічний, піклувальник, інструменти в соціально-педагогічній роботі з молоддю з ризикованою поведінкою.

📁 Виконайте завдання:

1. ☺ заповніть таблицю 6.8: «Особливості піклування про осіб з залежною поведінкою».

Таблиця 6.8

№ п/п	Особливості	Характеристики впливу на особистість
-------	-------------	--------------------------------------

--	--	--

2. Зберіть необхідне для професійної соціально-виховної діяльності методичне забезпечення соціального працівника, що надає соціальні послуги з опіки чи піклування дітям та молоді, які схильні до ризикованої поведінки (різних залежностей) та їхнім сім'ям.

3. Зберіть пакет документів та методичне забезпечення для надання соціальних послуг дітям та молоді, що схильні до ризикованої поведінки (різних залежностей).

4. Розробіть цікавий засіб, що можна використовувати як віртуальний ресурс в соціальній роботі з дітьми чи молоддю з ризикованою поведінкою.

Література:

1. Закони України: «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про охорону дитинства», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).

2. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с.

3. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в. 2005. 32 с.

4. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с.

5. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.

6. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. Пост методика (Превентивне виховання). 2009. № 2. С. 2–4.

7. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.

8. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с

9. Проблеми наркоманії, ВІЛ-інфекції та ЗПСШ в Україні. *Довіра і надія*. Вип. 2. Київ, 2001.

10. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.

Тема: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У ДИТЯЧОМУ БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Мета: ознайомитися з досвідом здійснення опіки та піклування в дитячих будинках сімейного типу.

Питання:

1. Практика здійснення соціальної роботи з опіки над дітьми-сиротами у дитячих будинках сімейного типу.
2. Практика здійснення соціальної роботи з піклування над дітьми-сиротами у дитячих будинках сімейного типу.
3. Проблеми у вихованні дітей-сиріт в умовах дитячих будинків сімейного типу та їх вирішення за допомогою сучасного досвіду здійснення опіки та піклування.

 Вивчіть поняття: дитячий будинок сімейного типу, батьки-вихователі, соціальна робота у дитячому будинку сімейного типу.

 Виконайте завдання:

1. ☺☹☹ Зберіть методичне забезпечення, що необхідне для створення дитячого будинку сімейного типу, а також його соціального супроводу.

2. Зберіть методичне забезпечення, яке необхідне для професійної соціально-виховної діяльності соціального працівника, що здійснює соціальну роботу з дітьми-сиротами та дітьми, які позбавлені батьківського піклування та виховуються в умовах прийомних сімей, ДБСТ та дитячих містечок.

3. Зберіть пакет документів та методичне забезпечення для надання соціальної послуги соціального супроводу дітей-сиріт та дітей, що позбавлені батьківського піклування та виховуються в умовах прийомних сімей, ДБСТ та дитячих містечок.

4. Підготуйтеся до проведення соціальної взаємодії з клієнтами соціальної інституції (підготуйте сценарій заходу, в якому мають бути представлені різні види соціально-педагогічних впливів, які дозволяють вирішити проблеми зазначеного контингенту), де проходитиме практичне заняття, підготуйте необхідний реквізит для проведення соціально-виховної роботи з клієнтами ДБСТ.

Література:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
2. Бех І.Д. Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах. *Початкова школа*. 1995. № 2. С. 6–8.

3. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. Пост методика (Превентивне виховання). 2009. № 2. С. 2–4.

Практико-зорієнтоване заняття №13

Тема: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ

Мета: ознайомитися з практикою соціальної роботи з молоддю з інвалідністю.

Питання:

1. Практика здійснення соціальної роботи з опіки в умовах спеціалізованих соціальних інституцій.
2. Практика здійснення соціальної роботи з піклування в умовах спеціалізованих соціальних інституцій.
3. Проблеми у здійсненні соціальної роботи з опіки в умовах спеціалізованих соціальних інституцій та їх вирішення за допомогою сучасного досвіду здійснення опіки та піклування.

✎ Вивчіть поняття: спеціалізовані соціальні інституції, молодь з інвалідністю, соціальні послуги, соціально-реабілітаційні програми, фостерна опіка, організація дозвілля молоді з особливими потребами.

Вивчіть поняття:.

📁 Виконайте завдання:

1. Зберіть методичне забезпечення, яке необхідне для професійної діяльності соціального працівника, що здійснює соціальні послуги щодо опіки чи піклування над особою з інвалідністю.
2. Наведіть перелік документів, що необхідні для отримання соціальних послуг особі з інвалідністю.
3. ☺ заповніть таблицю 6.9: «Особливості виховання молоді з інвалідністю».

Таблиця 6.9

№ п/п	Особливості	Характеристики впливу на особистість

4. Підготуйтеся до проведення соціальної взаємодії з клієнтами соціальної інституції, де проходитиме практичне заняття, підготуйте сценарій соціально-виховного заходу та необхідний реквізит, що необхідно для проведення соціально-виховної роботи з клієнтами.

📖 Література:

1. Закони України: «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про охорону дитинства», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про реабілітацію інвалідів в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).

2. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).

3. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади: Постанова кабінету міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text>

4. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.08.2020).

5. Бевз Г.М., Кузьміновський В.О., Нескучаєва О.І. та ін. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: науково-метод. посібн. Київ: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.

6. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с. /К/

7. Картки надання послуг із соціальної підтримки населення, що надаються органами соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/11264.html> (дата звернення: 27.08.2020).

8. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.

9. Питання опіки та піклування (нормативно-правові акти) на сайті Міністерства соціальної політики: «Про ведення особових справ недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, органами опіки та піклування»: Лист Міністерства соціальної політики України (04.10.2017); «Про захист прав недієздатних осіб, опіку над якими здійснюють інтернатні заклади: Лист департаменту соціального захисту. (05.12.2017); «Про надання роз'яснення щодо застосування норм статті 300 Цивільного процесуального кодексу України (про строк дії рішень суду про визнання особи недієздатною та витрати на проведення судово-психіатричної експертизи)»: Лист Мін Юсту України (23.03.18); «Про призначення державної соціальної допомоги, пенсії недієздатним особам, яким не призначено опікунів»: Лист Міністерства соціальної політики України (30.05.2017); «Про підтвердження повноважень кандидатів в опікуни, піклувальники повнолітніх осіб: Лист Міністерства соціальної політики України (22.11.2017)». URL:

<https://www.msp.gov.ua/timeline/Opika-ta-pikluvannya-nad-povnolitnimi-osobami.html>(дата звернення: 27.08.2020).

10. Соціальна робота: Хрестоматія. *Соціальна робота*. Книга 3. Київ: ДЦССМ, 2001. 396 с.

11. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.

12. Романовська О.О. Особливості дитячої опіки у Великій Британії: Монографія/ За заг. ред. І.М. Ковчиної. Київ: 2002. 153 с.

13. Толстоухова С.В. , Яременко О.О. , Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

14. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347.

15. Яременко О.О., Комарова Н.М., Левін Р.Я. та ін. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с.

Семінарське заняття №14

Тема: ЗАХИСТ НАВЧАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ

Мета: набути вміння публічного захисту творчої роботи.

Хід заняття:

1. Виступ зі стендовою доповіддю.
2. Обговорення навчальних проєктів у процесі круглого столу.

Завдання: Підготуйте електронний/друкований варіант проєкту сценарію соціально-виховного впливу на певну соціальну групу клієнтів та презентацію до нього, зробіть роздатковий наочний матеріал, що підтверджує проведену практичну роботу.

4 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Мета здійснення індивідуального науково-дослідного завдання полягає в подальшій систематизації, засвоєнні та поглибленні теоретичних знань з даного курсу, а також у набутті досвіду реалізації умінь зі здійснення опіки та піклування на практиці.

Одним з найважливіших надбань, що набувають здобувачі вищої освіти, є розвиток навичок самостійного пошуку оптимальних рішень з урахуванням сучасних суспільних вимог, використанням досягнень вітчизняного й зарубіжного досвіду в галузі здійснення опіки та піклування, а також засвоєння загальних методів й технологій соціального захисту.

ІНДЗ з дисципліни «Опіка та піклування з практикумом» є реферат історії або теорії опіки та піклування та вирішення навчального кейсу й розробка проекту сценарію соціально-виховної взаємодії з певною групою клієнтів, що потребує опіки та піклування.

Завдання №1. Написання реферату з історії або теорії опіки та піклування

Методика виконання ІНДЗ

Під час виконання завдання здобувач вищої освіти має зібрати матеріал щодо вітчизняного чи закордонного досвіду зі здійснення певної форми опіки чи піклування, зробити його власний аналіз, а також передбачити можливості його використання у сучасних умовах розвитку України. Реферат має містити два розділи: теоретичний розділ (аналіз джерельної бази); пропозиційний розділ (власні пропозиції щодо можливостей використання матеріалу в сучасних умовах).

Структура написання реферату (обсяг реферату – 10 – 15 сторінок):

а) вступ (актуальність, мета, завдання, практичне значення дослідження);

б) *Розділ 1 – аналітичний* (наведено аналіз літературних джерел, де представлено ґрунтовний опис предмету дослідження за таким планом: визначення основних понять дослідження, зміст діяльності, специфіка діяльності, напрями, методи, форми та засоби соціальної діяльності з опіки та піклування);

г) *Розділ 2 - узагальнюючий* (представлено пропозиції щодо використання методів та форм соціальної діяльності з опіки та піклування у сучасних умовах, що оформлено у вигляді таблиці або схеми-моделі та наведено необхідний опис її використання);

д) висновки;

є) список використаних джерел.

ж) додатки за потреби (представлено важливі документи чи засоби діяльності з опіки та піклування, які за розмірами недоречно розміщувати в основному тексті роботи).

Завдання №2. Вирішення навчального кейсу та розробка проєкту соціально-виховної взаємодії з певною категорією клієнтів, що потребують опіки чи піклування в певній соціальній установі (базі практики)

Методика виконання ІНДЗ

Під час виконання другого індивідуального науково-дослідного завдання здобувачі вищої освіти мають об'єднатися у групу з 2-3 осіб та на основі матеріалу, зібраного під час виконання реферату, а також опанування першого змістовного модулю та власного професійного досвіду вирішити певний навчальний кейс та створити проєкт сценарію соціально-виховної взаємодії з цією категорією клієнтів, що потребують опіки чи піклування (відповідно до можливостей запропонованих баз практикуму), підібрати методичні матеріали, які необхідні для реалізації запропонованого проєкту та реалізувати їх під час практичних занять.

Виконання другого завдання є практико-зорієнтованим науково-методичним дослідженням, яке складається з двох розділів: *теоретичного* (що містить матеріали стосовно розв'язання певного кейсу (приклади кейсів див. у Додатку Е), що передбачає вирішення проблеми опіки чи піклування, яка є у обраної здобувачами освіти групи клієнтів та розробку власного сценарію соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на розв'язання цієї проблеми) та *методичного* (наведено готові до використання методичні матеріали, що потрібні для реалізації запропонованого сценарію діяльності).

Робота над теоретичним розділом передбачає ознайомлення з роботами, які висвітлюють вітчизняні методики та зарубіжний досвід здійснення соціально-педагогічної діяльності з певною групою клієнтів, що потребують опіки чи піклування.

Підготовка другого методичного розділу передбачає створення кожним із діячів мікро-групи власних методичних матеріалів, які можна використовувати під час розв'язання зазначеної проблеми, а також роботу над розробкою та оформленням загального сценарію соціально-педагогічної взаємодії.

4.1 Правила написання індивідуальних науково-дослідницьких завдань

Реферат є *самостійним теоретичним дослідженням*, що містить ґрунтовний аналіз літературних джерел, які розкривають сутність наробок в галузі обраної автором проблематики, а також власні пропозиції щодо використання проаналізованого (накопиченого) досвіду для розв'язання проблеми в сучасних умовах.

Роботу над написанням реферату починають з вибору напряму (теми) дослідження, який має бути проблемним в науці або в практиці роботи соціальних педагогів або соціальних працівників.

Наступним кроком є робота в бібліотеці (Інтернеті) над ознайомленням зі ступенем розробленості проблеми в науці (виявлення різних аспектів проблеми в підручниках, посібниках, монографіях та наукових виданнях), а також в практиці роботи (періодичні видання, методики, методичні рекомендації для

проведення діяльності в галузі соціальної допомоги тощо). Результатом цієї роботи є складання анотованого опису літературних джерел.

Далі іде коректування та чітке визначення теми власного реферату, а також написання апарату дослідження (актуальність, предмет, мета, завдання, практичне значення дослідження) та його змісту, який допоможе більш чітко та повно висвітлити тему реферативного дослідження.

Орієнтовні теми реферативних робіт з дисципліни «Опіка та піклування з практикумом» наведені у Додатку Г.

Актуальність дослідження – обґрунтування необхідності й потреби певного наукового дослідження: а) для суб'єкта, що потребує опіки чи піклування; б) для оточення; в) для суспільства; г) для науки.

Проблема – виявлення певного питання з історії або теорії опіки та піклування, на яке має дати відповідь наукове дослідження, або дечого, що невідомо в науці і потребує дослідження.

Предмет дослідження – що саме Ви намагаєтеся науково дослідити та творчо розробити, щоб розв'язати певну проблему дослідження.

Мета дослідження – загальний передбачуваний результат вашого наукового пошуку з проблеми дослідження.

Завдання дослідження – виділення етапів діяльності в досягненні мети (тобто конкретизація загальної мети).

Практичне значення – визначення сфер, де можуть бути використані результати даного наукового дослідження, а також суб'єктів, яким дана інформація може бути корисною.

Правильне й своєчасне визначення апарату наукового дослідження є першим етапом на шляху здобуття успішних наукових результатів, що допоможе автору уникнути помилок загального характеру.

Потім має бути описано структуру роботи, виділено розділи та підрозділи дослідження, пам'ятаючи, що виділення інформації в певний підрозділ вимагає чітке виділення її за змістом та кількістю (підрозділ має бути не меншим за три аркуші). Якщо інформація за змістом та стилем не відповідає вимогам основного тексту (анкети, таблиці, рисунки тощо), але є потрібною для уточнення змісту, то її розміщують у додатках, зробивши відповідне посилання.

Останньою частиною реферату є написання загальних висновків, де здобувач вищої освіти має проаналізувати, як він розв'язав поставлені у вступі завдання, а також, на основі проведеної роботи, сформулювати власні теоретичні узагальнення (висновки).

Вирішення навчального кейсу та розробка проєкту сценарію соціально-виховної взаємодії є другим самостійним практико-зорієнтованим науковим дослідженням, яке складається з двох розділів та передбачає опанування практичним досвідом роботи з певною групою клієнтів, що потребують опіки та піклування. Робота над теоретичним розділом передбачає ознайомлення з роботами, які висвітлюють вітчизняні методики та зарубіжний досвід здійснення діяльності з опіки та піклування та на основі їхнього узагальнення створення власного проєкту соціально-виховної взаємодії та розробки необхідного методичного забезпечення для його реалізації. Написання другого методичного

розділу передбачає створення власних методичних матеріалів, які можна використовувати під час розв'язання зазначеної проблеми, а також їх експериментальну перевірку в умовах діяльності певної соціальної інституції, що здійснює опіку та піклування.

4.2 Правила оформлення ІНДЗ

Оформлення результатів дослідження, а також формулювання загальних висновків потребують дотримання вимог для будь-якого наукового дослідження: точність, логічність, послідовність, доказовість, аргументованість, вірогідність.

ІНДЗ виконують у комп'ютерний спосіб і роздруковують на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Текст та інші надруковані і вписані елементи за насиченістю мають бути чорними, контури літер і знаків чіткими, без ореола і розшиту фарби. Насиченість літер і знаків має бути однаковою в межах усього оригіналу. При комп'ютерному набиранні тексту дозволяється використовувати всі можливості редактора Word (версії 6.0, 7.0).

Основний текст набирається на сторінці формату А4 з полями зверху 2,0 см, знизу 2,0 см, зліва 2,0 см, справа 1,0 см, поле для колонцифри 1,5 см. Для набору використовується шрифт Times New Roman, 14 кегль. Рядки вирівнюють за шириною, абзацний відступ 1,2 см; міжрядковий інтервал – полуторний). Обов'язково має бути включений перенос слів.

Іноземні імена і назви. Прізвища іноземних вчених, назви зарубіжних фірм, компаній і установ пишуть в українській транскрипції, але при першому згадуванні наводять у дужках назву мовою оригіналу. Назви фірм, компаній, установ пишуть у лапках (за виключенням назв, які є літерною аббревіатурою).

Скорочення в тексті. Скорочують слова, які стоять перед цифрою і позначають посилання на той чи інший елемент у тексті: том – т.; випуск – вип.; видання – вид.; розділ – розд.; додаток – дод.; частина – ч.; сторінка – с.; рисунок – рис.; таблиця – табл.; номер – №, пункт – п.

Скорочують пояснювальні слова і словосполучення: та інше – та ін.; таке інше – т. ін.; дивись – див.; порівняй – пор. Але ці ж слова всередині речення не скорочують.

В тексті, включаючи таблиці та ілюстрації, можна використовувати тільки скорочення слів та словосполучень, встановлених правилами орфографії та нормативними документами, зокрема, стандартом. Інші способи скорочення не припускаються.

В тексті використовують тільки ті аббревіатури, які попередньо пояснені.

При поділенні тексту на розділи, підрозділи, пункти і підпункти кожний з них нумерують арабськими цифрами, наприклад, 1 – перший розділ, 1.1 – перший підрозділ першого розділу, 1.1.1 – перший пункт першого підрозділу, 1.1.1.1 – перший підпункт першого пункту. Після номера розділу, підрозділу, пункту, підпункту крапку не ставлять.

Заголовки розділів необхідно розміщувати по центру рядка і набирати прописними літерами без крапки в кінці, без підкреслення. Переноси слів у заголовках не дозволяються.

Заголовки підрозділів слід починати з абзацного відступу і набирати рядковими літерами, крім першої прописної, без крапки в кінці. Відстань між заголовками і наступним або попереднім текстом дорівнює одному пустому рядку.

Розміщують таблиці у науковій праці безпосередньо після посилання на них у тексті. Коли таблиця займає багато місця, тоді її виконують на окремій сторінці і розміщують відразу після тієї сторінки, де є посилання на неї. Якщо таблиця безпосередньо з текстом не пов'язана, то її можна навести у додатках. Над таблицею пишуть її назву, яка стисло характеризує значення зібраних у таблиці даних. Назву таблиці розміщують симетрично до тексту та друкують рядковими літерами (окрім першої прописної) і розміщують справа над таблицею.

Таблиця 4.1

НАЗВА ТАБЛИЦІ (зразок)

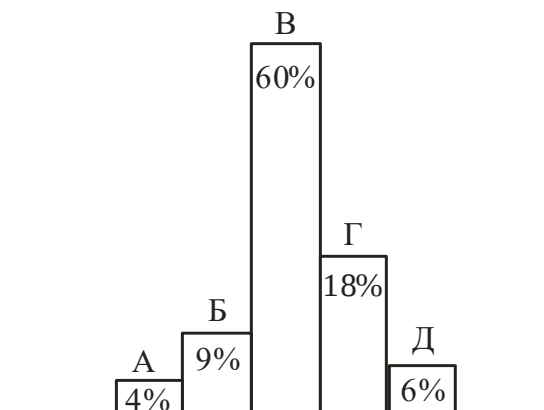
Методи соціальної допомоги сім'ям	Кількісний показник
Індивідуальна матеріальна допомога	73
Психологічний тренінг для батьків	8

Таблиці нумерують в межах розділу, номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою.

Слово «Таблиця _____» вказують один раз зліва над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовження таблиці _____» та вказують її номер.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми, фотознімки) нумерують арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу. За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані. Номер ілюстрації складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, які розділені крапкою. Ілюстрації можуть мати назву, яку розміщують після пояснювальних даних, наприклад, «Рис. 4.1 – Порівняльна діаграма витрат часу». Розмір ілюстрацій має бути мінімальним, але з урахуванням зменшення в масштабі 1:2.

Наприклад:

А – відрядження; Б – незаплановані зустрічі; В – засідання, інструктивні наради, збори ; Г – робота з документацією; Д – розмови по телефону.

Рис. 4.1 – Порівняльна діаграма витрат часу

Додатки оформлюють як продовження тексту навчальної книги, що позначаються прописними буквами української абетки (за виключенням Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї). Якщо у додатку є рисунки, таблиці і формули, вони нумеруються наскрізною нумерацією у межах кожного додатка.

Список літературних джерел є обов'язковим елементом ІНДЗ. Зміст списку дає уявлення про те, наскільки його автор зумів вивчити стан досліджуваної проблеми, а також наскільки він володіє інформацією щодо об'єкта й предмета власного дослідження.

До списку літератури до ІНДЗ включають тільки використані або цитовані інформаційні джерела. Розміщують список у кінці роботи, після загальних висновків.

Оформлення списку літературних джерел виконують одним із таких варіантів:

- 1) за алфавітом (найбільш бажаний варіант);
- 2) у послідовності першого згадування робіт;
- 3) у хронологічному порядку.

Обсяг списку літературних джерел не враховується в загальну кількість обсягу роботи, але не може перебільшувати 5% від її загального обсягу. Відомості про кожне літературне джерело записують відповідно до існуючих правил бібліографічного опису друкованих праць, встановлених стандартом Приклади оформлення списку використаних джерел відповідно до

«Національного стандарту України ДСТУ 302:2015 Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Відомості про документ, опублікований іншою мовою, ніж мова основного тексту, у бібліографічних посиланнях незалежно від їх типу (позатекстове, підрядкове, внутрішньотекстове) наводять мовою оригіналу.

- Бібліографічний опис книги одного автора включає прізвище та ініціали автора, назву книги, відомості, що уточнюють зміст, призначення та повторність видання книги, місце видання, рік видання і кількість сторінок у книзі.

Приклад:

Толстоухова С.В., Яременко О.О., Вакуленко О.В. та ін. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: метод. посібн. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68.

- Бібліографічний опис словника виконують за правилами бібліографічного опису книги.
- Зведений бібліографічний опис багатотомного видання подібний до опису книги. Відомості про те, із скількох томів складається видання, вказують безпосередньо після назви видання, відокремивши його двома крапками (:). Якщо багатотомне видання вийшло з друку протягом кількох років, то наводять рік виходу першого і через тире рік останнього тому.

Приклад:

Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. *Соціальна робота*. Книга 1. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с.

- У бібліографічному описі статті з періодичного видання спочатку наводять відомості про статтю, а потім про видання, у якому її вміщено. Відомості про статтю включають прізвище (у називному відмінку) автора статті та її повну назву. Відомості про видання включають його назву (в лапки назву журналу не беруть), рік виходу журналу і його номер (число). У кінці опису вказують сторінки, на яких розміщена стаття у даному журналі (її початок і кінець). Для позначення кількості сторінок застосовують літеру «С» і арабські цифри.

Приклад:

Бех І.Д Принципи організації виховного процесу у спеціальних школах. Початкова школа. 1995. № 2. С. 6–8.

Коли бібліографічні описи у списку пронумеровані, то щоб зробити посилання, у тексті після згадування про конкретний документ (або після наведення цитати з нього) у квадратних дужках вказують порядковий номер документа арабськими цифрами, за яким його наведено у списку літературних джерел: [17]. За необхідності вказують конкретні сторінки згадуваного джерела (особливо коли наводять цитату): [24, с. 72]. Для багатотомних видань може бути вказаний і номер тому: [32, т. 3, с. 232].

- Електронні документи:

Приклад:

Конвенція ООН про права дитини.URL.
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення:
20.12.2021).

5 ОСНОВНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

5.1 Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

5.1.1 Критерії оцінювання відповіді здобувачів вищої освіти на питання іспиту з дисципліни «Опіка та піклування з практикумом».

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти відбувається у 2 етапи. Спочатку викладач встановлює, до якого з чотирьох рівнів належить діяльність здобувачів вищої освіти, потім у межах даного рівня визначає повноту діяльності здобувачів вищої освіти.

I рівень – незадовільний (0- 9 балів)

Здобувач вищої освіти демонструє окремі елементи знань з курсу «Опіка та піклування з практикумом», затрудняється у встановленні взаємозв'язків між ними. Розкриває лише окремі елементи теорії і практики з даного питання. Під час відповіді помиляється в оцінюванні проблем.

II рівень – середній (10-19 балів)

Здобувач вищої освіти демонструє окремі знання з курсу «Опіка та піклування з практикумом», затрудняється у встановленні взаємозв'язків між ними, у поясненні їх сутності. Пояснюючи питання, не може це зробити при його переформулюванні. Показники якості знань (глибина, повнота, оперативність, системність) низькі. У процесі відповіді виявляє проблеми, але аналізує їх однобічно, пропонує лише деякі відомі йому способи їх вирішення. Розглядає елементи теоретичного і практичного аспекту даної проблеми, демонструє при цьому оволодіння деякими методами здійснення діяльності з опіки та піклування. Під час відповіді виявляє гуманний підхід до вирішення соціальних проблем.

III рівень – достатній (20-29 балів)

Здобувач вищої освіти демонструє наукові знання з курсу «Опіка та піклування з практикумом», а також знання з деяких інших дисциплін (соціально-педагогічних, психологічних, правових). Як правило, демонструє добрі знання окремих питань і затрудняється у встановленні взаємозв'язків між ними. У процесі відповіді виявляє проблеми, аналізує їх, пропонує відомі йому способи їх вирішення. Розглядає не лише теоретичний аспект даної проблеми, але й практичний, демонструє оволодіння методами здійснення діяльності з опіки та піклування. Під час відповіді виявляє гуманний підхід до вирішення соціальних проблем.

IV рівень – високий (30-40 балів)

Здобувач вищої освіти демонструє наукові знання з курсу «Опіка та піклування з практикумом», а також знання з інших соціально-педагогічних, психологічних, правових дисциплін, встановлюючи взаємозв'язки між ними. У процесі відповіді виявляє проблеми, аналізує їх з різних сторін, генерує нові ідеї, підходи, гіпотези щодо їх вирішення. Розглядаючи проблему,

здійснює різнорівневий аналіз – на методологічному рівні, теоретичному, практичному. Розкриваючи практичний аспект даної проблеми, демонструє оволодіння методами здійснення діяльності з опіки та піклування, пропонує свої способи вирішення проблеми. Розуміє ймовірнісний характер результатів діяльності з опіки та піклування. Під час відповіді виявляє гуманний підхід до вирішення соціальних проблем, а також здійснює рефлексію щодо своєї можливої діяльності з їх вирішення.

5.1.2 Критерії оцінювання розв'язання студентами практичного завдання під час практикуму

Оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти відбувається у 2 етапи. Спочатку викладач встановлює, до якого з чотирьох рівнів належить діяльність здобувачів вищої освіти, потім у межах даного рівня визначає повноту діяльності здобувачів вищої освіти.

I рівень – незадовільний (0- 9 балів)

Здобувач вищої освіти намагається розв'язати типові завдання, встановлює лише деякі з його елементів (об'єкт, суб'єкт, мета, засоби, результат). Аналізує завдання однобічно, як статичний об'єкт, не визначаючи протиріччя і проблеми. Розв'язує завдання він, як правило, на підставі свого власного досвіду, застосовуючи лише окремі елементи знань з курсу «Опіка та піклування з практикумом» й інших соціально-педагогічних дисциплін. В процесі вирішення проблеми помиляється у визначенні суті діяльності суб'єктів та не пропонує необхідного методичного забезпечення, не отримує бажаного результату.

II рівень – середній (10- 19 балів)

Здобувач вищої освіти розв'язує типові завдання, встановлює проблему, об'єкт і суб'єкт діяльності з опіки та піклування, визначає мету, пропонує засоби і прогнозує результат діяльності. У процесі розв'язання завдання він застосовує окремі знання з курсу «Опіка та піклування з практикумом» й інших соціально-педагогічних дисциплін. У процесі вирішення проблеми визначає діяльність суб'єктів та об'єктів, але не володіє практичними навичками, що необхідні для її вирішення, та потребує сторонньої допомоги в здійсненні практичної діяльності, виражає гуманне ставлення до підопічних.

III рівень – достатній (20- 29 балів)

Здобувач вищої освіти розв'язує нові для себе завдання, виявляючи при цьому протиріччя на підставі аналізу дії декількох факторів, чітко формулює проблему, встановлює об'єкт і суб'єкт, визначає мету, пропонує засоби і прогнозує результат діяльності з опіки та піклування. У процесі розв'язання завдання він застосовує наукові знання з курсу «Опіка та піклування з практикумом», а також знання з інших соціально-педагогічних, психологічних дисциплін. Аналізує та розв'язує проблему з різних сторін, із застосуванням декількох факторів. У процесі виконання завдання оцінює діяльність з опіки та піклування і можливі наслідки, виражає гуманне ставлення до підопічних, володіє практичними навичками, що необхідні для вирішення проблеми, але допускає деякі несуттєві помилки.

IV рівень – високий (30- 40 балів)

Здобувач вищої освіти розв'язує нове для себе завдання, виявляючи при цьому протиріччя на підставі аналізу дії багатьох факторів, чітко формулює проблему, встановлює об'єкт і суб'єкт, обґрунтовано визначає мету діяльності, пропонує декілька можливих засобів і прогнозує результат діяльності з опіки та піклування. У процесі розв'язання завдання він застосовує наукові знання з курсу «Опіка та піклування з практикумом», а також знання з інших соціально-педагогічних, психологічних дисциплін; генерує нові ідеї, підходи, гіпотези щодо вирішення проблеми. Аналізує та вирішує проблему різнобічно, із застосуванням багатьох факторів. Розуміє імовірнісний характер результатів діяльності з опіки та піклування. У процесі розв'язання завдання оцінює діяльність її учасників і прогнозує можливі наслідки, виражає гуманне ставлення до підопічних, а також використовує вітчизняний та зарубіжний історичний досвід для ефективного вирішення проблеми. Здійснює рефлексію щодо своєї можливої діяльності у цієї ситуації.

5.1.3 Критерії оцінювання якості виконання та захисту ІНДЗ

Оцінювання ІНДЗ здобувачів вищої освіти із соціальної роботи відбувається за трьома напрямками:

1. За виконане теоретичне дослідження. Оцінюється зроблений аналіз наукового та практичного досвіду з розв'язання проблеми, вміння самостійно викладати матеріал, робити його якісний аналіз та узагальнення, використання категорій роботи з опіки та піклування.

2. За пропозиційну частину. Оцінюється новизна, самостійність роботи автора, можливість практичного застосування розроблених засобів.

3. За доповідь. Оцінювання здійснюється відповідно до критеріїв, наведених у таб. 5.1.

5.2 Організація змісту та оформлення методичної папки

Методична папка є скарбничкою самостійного доробку здобувача вищої освіти з дисципліни «Опікунство та піклування з практикумом». До змісту методичної папки входять як обов'язкові матеріали для здійснення відповідного виду діяльності, так і додаткові методичні наробки, аналіз яких дає можливість викладачеві об'єктивно визначити рівень опанування знаннями та вміннями, необхідними для виконання діяльності з опіки та піклування. До методичної папки мають бути оформлені всі індивідуальні та групові завдання. До основних матеріалів відносяться всі завдання, що позначено ☺ та ☺☺☺, а також словник термінів. Допоміжними матеріалами є завдання, що не мають позначок біля тексту.

Матеріали методичної папки оформлюють на аркушах формату А4 окремо для кожного семінарського заняття, визначаючи його тему, та збирають у вигляді папки.

Критерії оцінювання якості доповіді з захисту ІНДЗ

Характеристики якості доповіді	Критерії якості доповіді			
	1 рівень	2 рівень	3 рівень	4 рівень
Актуальність	Актуальність дослідження не обґрунтовано.	Актуальність дослідження обґрунтовано недостатньо, лише з однієї сторони.	Актуальність дослідження обґрунтовано з різних сторін.	Актуальність дослідження обґрунтовано різнобічно, з урахуванням сучасних тенденцій розвитку соціальної галузі.
Практична значущість	Матеріал дослідження не можна використати у практичній діяльності.	Після доробки деякі матеріали дослідження можна використати у практичній діяльності.	Усі матеріали дослідження підготовлено до використання у практичній діяльності.	Подано методичні рекомендації із застосування наведених матеріалів
Особистий внесок автора дослідження	Автором наведено окремі з існуючих теоретичних досліджень та методичних матеріалів	Автором наведено велику кількість існуючих теоретичних досліджень, а також зроблено спробу їх класифікації	Автором зроблено узагальнення теоретичних досліджень з даної проблеми, здійснено обробку існуючих методичних матеріалів	Автором самостійно зроблено теоретичний аналіз даної проблеми, розроблено власні методичні матеріали
Обґрунтованість	Основні положення доповіді не обґрунтовано.	Положення доповіді обґрунтовано недостатньо.	Окремі положення доповіді обґрунтовано недостатньо	Всі положення доповіді обґрунтовано.
Культура доповіді	У доповіді відсутні основні її частини (постанова проблеми, шляхи її вирішення, висновки). Мова доповідача неграмотна, наукові терміни і категорії не використовуються. Неправильно використано час, відведений для доповіді.	У доповіді недостатньо виділено основні її частини (постанова проблеми, шляхи її вирішення, висновки). Доповідач неправильно використовує наукові терміни і категорії. Нераціонально використано час, відведений для доповіді.	У доповіді поставлено проблему, визначено шляхи її вирішення. Окремі терміни і наукові категорії використано неправильно, але зроблено правильні висновки. Мова доповідача в цілому грамотна. Час дотримано.	У доповіді поставлено проблему, визначено шляхи її вирішення, зроблено висновки. Мова доповідача грамотна, правильно використано наукові терміни і категорії. Правильно використано час, відведений для доповіді.

**Словник термінів з дисципліни
«Опіка та піклування з практикумом»**

Аліменти – утримання, що надається неповнолітнім і непрацездатним особам, які його потребують, громадянами, що зобов'язані до цього згідно закону.

Амбулаторія – заклад, що надає медичну допомогу хворим з однієї або декількох основних лікарських спеціальностей. (*Амбулаторія і поліклініка можуть надавати медичну допомогу хворим і вдома.*)

Багатодітна сім'я – сім'я, що складається з батьків (або одного з батьків) і трьох та більше дітей.

Батьківство – факт походження дитини від одного чоловіка, юридично посвідчений записом в державних органах РАЦСу.

Безвісно зникла особа – фізична особа, яку визнано в судовому порядку, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування. На підставі рішення суду нотаріус за останнім місцем проживання описує належне фізичній особі майно та встановлює над ним *опіку*.

Безпритульні діти – діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або родину, заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання.

Будинки-інтернати для дітей-інвалідів – спеціалізовані заклади компенсуючого типу для дітей з вадами розумового або фізичного розвитку, що підпорядковано Міністерству праці та соціальної політики України.

Будинок дитини – форма утримання, навчання і виховання дітей віком від дня народження до 3-х років, що належать до Міністерства охорони здоров'я (може бути на вихованні від 50 до 200 дітей).

Будинок для людей похилого віку – установа для поодиноких людей літнього віку, що підпорядковано Міністерству праці та соціальної політики.

Дитина – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосованим до неї, вона не набуває прав повноліття раніше.

Дитина-інвалід – дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою, або вродженими вадами розумового або фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність у додатковій соціальній допомозі і захисті.

Дитина-сирота – дитина, в якій померли чи загинули батьки (або батьки позбавлені батьківських прав).

Дитинство – період розвитку людини до досягнення повноліття.

Дитячий будинок змішаного типу – форма утримання, навчання, виховання дітей від 3-х до 16-17 років, що підпорядковується Міністерству освіти і науки України.

Дитячий будинок сімейного типу – окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, і бере на виховання та для спільного проживання не менш як 5 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Діти, позбавлені батьківського піклування – діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням останніх батьківських прав, відбиранням у батьків без позбавлення батьківських прав (розшук батьків органами внутрішніх справ, тривала хвороба, відбування батьками покарання або знаходження під вартою), а також покинуті діти, діти, від яких відмовилися батьки, безпритульні діти.

Інвалід – особа, що частково або повністю втратила працездатність через порушення здоров'я, внаслідок хвороби, травми або вродженого дефекту розвитку.

Лікарня – лікувально-профілактичний заклад, призначений для надання стаціонарної медичної допомоги хворим.

Лікарня «Хоспіс» – лікувально-профілактичний заклад для надання медичної допомоги невиліковним хворим, що функціонує за рахунок місцевого бюджету, додаткового фінансування підприємствами, спонсорами, добродійних пожертвувань організацій, фізичних та юридичних осіб.

Лікарня багатoproфільна – лікарня, де надається стаціонарна медична допомога з декількох лікарських спеціальностей. (*Багатoproфільні і спеціалізовані лікарні у своєму складі можуть мати поліклініку або амбулаторію.*)

Лікарня спеціалізована – лікарня, де надається стаціонарна медична допомога з однієї лікарської спеціальності.

Малолітня дитина – дитина до досягнення нею 14 років.

Материнство – це забезпечена законом можливість народжувати здорових дітей, належним чином утримувати їх та виховувати їх у дусі поваги до свого народу, своєї Батьківщини.

Медико-психолого-педагогічна консультація – установа, що встановлює стан розвитку дитини з особливими потребами та надає рекомендації щодо її подальшого навчання в спеціалізованих установах.

Медико-соціальна комісія – медична установа, що встановлює групу інвалідності особи та надає рекомендації установам соціального захисту щодо надання їй соціальної допомоги з боку держави.

Наркологічний диспансер – лікувальна установа, що здійснює медичний огляд, профілактичну та реабілітаційну діяльність щодо хворих з різноманітними видами залежностей (наркоманія, токсикоманія, алкоголізм), яка підпорядкована Міністерству охорони здоров'я України.

Недієздатна особа – фізична особа, яку визнано у судовому порядку, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу здоров'я не здатна усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними. Над

недієздатною особою встановлюється опіка і вона не має права вчиняти будь-яких правочинів.

Неповна сім'я – сім'я, що складається з матері або батька і дітей (дитини).

Неповнолітня дитина – дитина віком від 14 до 18 років.

Опіка та піклування ⁽¹⁾ – це такі форми передачі дітей, які внаслідок тих чи інших обставин лишилися без батьківського піклування, іншим особам, що має на меті їх виховання, захист їх особистих і майнових прав, охорону інших інтересів.

Опіка та піклування ⁽²⁾ – це міжгалузеві інститути адміністративного, цивільного та сімейного права.

Опікун (піклувальник) – особа, яка здійснює опіку (піклування) над підопічною дитиною.

Особа з обмеженою дієздатністю – фізична особа, яку визнано в судовому порядку, якщо вона: а) страждає психічним розладом, який суттєво впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій або керувати ними; б) зловживає спиртними напоями, токсичними речовинами тощо, і тим ставить себе чи свою сім'ю, а також інших осіб, яких вона за законом зобов'язана утримувати, у скрутне матеріальне становище. Над фізичною особою, яка обмежена у дієздатності, встановлюється піклування, і вона сама може вчиняти лише дрібні побутові правочини, але вона сама несе відповідальність за невиконання своїх договірних зобов'язань або за заподіяння шкоди.

Особа, оголошена судом померлою – фізична особа, якщо у місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування протягом трьох років, або якщо вона пропала за обставин, що загрожували смертю протягом шести місяців.

Охорона дитинства – система державних та громадських заходів, спрямованих на забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дитини та захисту її прав.

Патронат – це форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, яка передбачає передачу за договором дитини на виховання у сім'ю іншої особи (патронатного вихователя) до досягнення дитиною повноліття.

Піклування – соціально-правова форма захисту особистих і майнових прав та інтересів громадян, що встановлюється над неповнолітніми у віці від 15 до 18 років, які не мають батьків або позбавлені батьківського піклування, а також над дієздатними повнолітніми громадянами, котрі за станом здоров'я не можуть самостійно захищати власні інтереси й права.

Поліклініка – заклад, що надає медичну допомогу хворим з багатьох спеціальностей лікарських спеціальностей. (Амбулаторія і поліклініка можуть надавати медичну допомогу хворим і вдома.)

Прийомна сім'я – сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від одного до чотирьох дітей на виховання та для спільного проживання.

Притулок – благодійна установа, що надає виховання й освіти сиротам та безпритульним дітям, забезпечує проживання й догляд людям похилого віку, інвалідам та знедоленим.

Санаторно-лісна школа – переважно для дітей, які часто хворіють на простудні захворювання.

Соціальний супровід прийомних сімей – вид соціальної роботи, система комплексних заходів підтримки нормальних соціально-економічних та психологічних умов функціонування сім'ї, збереження її здатності до виховання прийомних дітей.

Усиновлення – юридичний акт, внаслідок якого між усиновлювачем та усиновленою дитиною устанавлюються правовідносини, які є аналогічними, що існують між кровними батьками й дітьми.

Школа-інтернат – для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, розрахована на здорових дітей, які виховуються і навчаються з 7 до 14-15 або 16-17 років (9-11 класи), що підпорядковано Міністерству освіти і науки України.

Шлюб – сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі РАЦСу.

Шлюбний договір – угода щодо вирішення питань життя сім'ї, в якій передбачено регулювання майнових відносин між подружжям.

**Основна література до дисципліни
«Опіка та піклування з практикумом»**

Базова

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 27.08.2020). /К/
2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
3. Про соціальні послуги: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
4. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
5. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
6. Про охорону дитинства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
7. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
8. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
9. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.08.2020).
10. Про ведення особових справ недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, органами опіки та піклування: Лист міністерства соціальної політики (04.10.2017). URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
11. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування: Наказ Міністерства соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1089-17#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
12. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99> (дата звернення: 27.08.2020).
13. Про затвердження Порядку надання соціальних послуг особам з інвалідністю та особам похилого віку, які страждають на психічні розлади: Постанова кабінету міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text>

14. Про захист прав недієздатних осіб, опіку над якими здійснюють інтернатні заклади: Лист департаменту соціального захисту. (05.12.2017 URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
15. Про надання роз'яснення щодо застосування норм статті 300 Цивільного процесуального кодексу України (про строк дії рішень суду про визнання особи недієздатною та витрати на проведення судово-психіатричної експертизи): Лист Мін Юсту України (23.03.18) URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
16. Про призначення державної соціальної допомоги, пенсії недієздатним особам, яким не призначено опікунів: Лист міністерства соціальної політики (30.05.2017) URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
17. Про підтвердження повноважень кандидатів в опікуни, піклувальники повнолітніх осіб: Лист мін соціальної політики (22.11.2017)». URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline> (дата звернення: 27.08.2020).
18. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
19. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 27.08.2020). /К/
20. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть: Монографія. Київ: УДЦССМ, 2001. 344 с. *Соціальна робота*. Книга 1. /К/
21. Бевз Г. Прийомні сім'ї (оцінка створення, функціонування та розвитку). Київ: Главник, 2006. 112 с. /К/ (1)
22. Безпалько О.Г. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібн. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с. /К/ (2)
23. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах: тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2001 року. Київ: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. 144 с. /К/
24. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. / Упоряд.: О. Главник, Н. Комарова. Київ: Главник, 2006. 112 с.
25. Інформаційно-методичний посібник з соціального та правового захисту молоді (нормативна база та коментарі). Харків: б.в. 2005. 38 с. /К/
26. Картки надання послуг із соціальної підтримки населення, що надаються органами соціального захисту. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/11264.html> (дата звернення: 27.08.2020).
27. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю. Навчально-методичний посібник. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с. /К/ (3)
28. Нечипоренко С.В. Молодіжна сімейна політика в Україні. Умань: Видавець «Сочінський», 2011. 217 с.
29. Нормативні акти стосовно дітей, молоді, жінок та сім'ї. Харків: б.в. 2005. 32 с. /К/.

30. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник / Г.М. Бевз, В.О. Кузьміновський, О.І. Нескучаєва та ін. Київ: Центр стратегічної підтримки. 2003. 92 с. /К/ (4)
31. Прийомні сім'ї для дітей-сиріт з функціональними обмеженнями / О.О. Яременко, Н.М. Комарова, Р.Я. Левін та ін. Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2001. 120 с. /К/(5)
32. Проблеми наркоманії, ВІЛ-інфекції та ЗПСШ в Україні. Довіра і надія. Вип. 2. – Київ, 2001. /К/
33. Сімейна політика в Україні: проблеми і перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (04 квітня 2018 р., м. Київ) / [Ред. кол. І. Г. Губеладзе та ін.] Київ, 2018. 188 с.
34. Соціальна робота: Хрестоматія. Київ: ДЦССМ, 2001. 396 с. *Соціальна робота*. Книга 3. /К/
35. Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (збірник нормативних актів). Харків: б. в. 2005. 34 с. /К/

Допоміжна:

1. Бех І.Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с. (1)
2. Бех І.Д. Формування особистісних цінностей як складових образу «Я» вихованця в процесі розв'язання соціально-моральних задач. *Пост методика (Превентивне виховання)*. 2009. № 2. С. 2–4.
3. Бехнер П., Крюгер Г., Дюбуа М. «Современный ребенок» в Западной Европе. *Социологические исследования*, 1996. № 4. С. 128–135. /Ж
4. Громадська думка: дослідження, аналіз, висновки. Київ: ДЦССМ, 2002. 236 с.
5. Логвинова М., Кафарський В. Основи правознавства: навч. посібн. / За ред. чл.-кор. Академії правових наук України В.П. Нагребельного. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. С. 325–346, 402–404. /К/
6. Лукашевич М.П., Мигович М.І., Пінчук І.М. Соціальна робота в Україні: теоретико-методичні засади. Київ: УДЦССМ-МАУП, 2001. 126 с.
7. Мати і дитина – разом (Відкрито обласний Центр соціально-психологічної допомоги). *Освіта України*. 2006. №34. (12 травня). С. 3.
8. Нормативно правові документи та внутрішньоорганізаційна робота служб у справах неповнолітніх Харківської області: Збірник нормативних актів та методичних рекомендацій. / Автор-упорядник Ф.В. Гриценко. Харків: Право, 2004. 224 с.
9. Пеша І.В. Соціальне становлення дітей в дитячих будинках сімейного типу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05. – К., 2000. – 20 с. (2)
10. Правова деонтологія / За ред. акад. П.Д. Біленчука. – Київ: АТІКА, 1999. С. 266–271. /К/
11. Романовська О.О. Особливості дитячої опіки у Великій Британії: Монографія/ За заг. ред. І.М. Ковчиної. Київ: 2002. 153 с. /К/ (3)
12. Сімейне право України: Підручник / За ред. В.С. Гопанчука. Київ:

- Істина, 2002. С. 259-275. (Глава 5. Опіка, піклування та патронаж над дітьми). /К/
13. Сімейні проблеми хворих на наркоманію та алкоголізм. Робота психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. №6. 2000. /К/
 14. Стефанюк С.К. Козацька педагогіка. Харків: Крок. 144 с. /К/
 15. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді: Методичний посібник / С.В. Толстоухова, О.О. Яременко, О.В. Вакуленко та ін. Київ: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. С. 18–39, 63–68. /К/ (4)
 16. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю: навч. посіб. Київ: ДЦССМ, 2002. 132 с. /К/ (5)
 17. Харченко С.Я. Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології: навч.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2005. С. 278–347. /К/

Інформаційні ресурси

1. Електронний репозиторій бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди на веб-сайті: <http://dspace.hnpu.edu.ua/>
2. Нормативні документи МОН України. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/sertifikaciya-pedagogichnih-pracivnikiv/normativni-dokumenty>
3. Сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>
4. Урядовий портал <https://www.kmu.gov.ua/>

Титульний аркуш індивідуального навчально-дослідного завдання

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С. СКОВОРОДИ

Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки

РЕФЕРАТ (НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЄКТ)

Тема: _____

Виконав: здобувач вищої освіти _____ групи
факультету _____

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача вищої
освіти)

Перевірив: _____
(науковий ступінь, вчене звання викладача)

(прізвище, ім'я та по батькові викладача)

Харків 2023

Перелік тем для здійснення реферативних досліджень

1. Історичні передумови виникнення інституту опіки та піклування.
2. Опіка як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
3. Піклування як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
4. Патронат як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
5. Усиновлення як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
6. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству охорони здоров'я України.
7. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству освіти і науки України.
8. Інституційні установи державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування, що підпорядковані Міністерству праці та соціальної політики України.
9. Опіка як форма державної турботи про недієздатних осіб.
10. Піклування як форма державної турботи про осіб з обмеженою дієздатністю.
11. Особливості виховання дітей-сиріт з особливими потребами (розумово-відсталіх).
12. Особливості виховання дітей-сиріт з особливими потребами (з вадами фізичного розвитку).
13. Творче використання досвіду певного історичного діяча (або певного історичного соціально угруповання) щодо виховання дітей, позбавлених батьківського піклування.
14. Становлення піклування в історії української державності: історія та сьогодення.
15. Зарубіжний досвід здійснення державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування (фостерінг чи заступницька опіка).
16. Аналіз використання нормативної бази щодо функціонування прийомної сім'ї та захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
17. Нормативна база соціального супроводу прийомної дитини.
18. Зміст та напрями діяльності з підтримки сімейних форм опіки.
19. Робота спеціалізованої служби супроводу сімейних форм опіки.
20. Особливості психосоціального розвитку дітей, що виховуються в спеціальних закладах для дітей, позбавлених батьківського піклування.

21. Прийомна сім'я тимчасового перебування для дітей з вадами розвитку як форма турботи про дітей, позбавлених батьківського піклування.
22. Роль християнства у розвитку соціальних традицій опіки та піклування.
23. Історичний досвід здійснення опіки та піклування.
24. Особливості роботи органів опіки та піклування.
25. Зміст та організаційні основи роботи медико-соціальної комісії в сучасних умовах.
26. Досвід здійснення піклування про хворих на наркоманію та алкоголізм.
27. Досвід здійснення піклування про хворих на СНІД та інші невиліковні хвороби.
28. Етнокультурні традиції щодо здійснення опіки та піклування (Схід, Захід).

**Контрольні питання до іспиту з дисципліни
«Опіка та піклування з практикумом»**

1. Соціальні складові опіки та піклування.
2. Соціальні ситуації, за яких громадяни України потребують опіки та піклування.
3. Види соціальної захищеності дітей і молоді.
4. Категорії осіб, які потребують піклування й опіки.
5. Форми і методи забезпечення опіки та піклування в службах соціальної роботи.
6. Форми і методи вирішення проблем опіки та піклування.
7. Основні нормативні документи щодо здійснення діяльності з опіки та піклування.
8. Структура та типологія опіки та піклування у соціальній роботі.
9. Зміст і форми роботи установ і спеціалістів, які займаються опікунством і піклуванням.
10. Історичний досвід і традиції опіки та піклування в Україні.
11. Роль народних традицій в опікуванні сиріт і хворих.
12. Роль християнства у розвитку соціальних поглядів на опікунство та піклування.
13. Соціально-правові засади опіки та піклування у XX столітті. Етнічні особливості піклування.
14. Особливості правового забезпечення опіки та піклування. Статті Конвенції про права людини і Конвенції про права дитини про забезпечення належного рівня опіки та піклування про незахищені категорії населення.
15. Нормативно-правова система забезпечення опіки та піклування в Україні.
16. Особливості роботи органів опіки та піклування.
17. Основні підходи до забезпечення належного рівня опіки та піклування в сучасних умовах.
18. Психологічні особливості категорій осіб, які потребують опіки та піклування.
19. Соціальні причини безпритульності.
20. Види дисфункціональних сімей.
21. Види опіки та піклування.
22. Система відомств і установ опіки та піклування.
23. Система опіки дітей, позбавлених батьківського піклування. Система соціального захисту прав дитини.
24. Юридичні підстави визначення опіки та піклування.
25. Зміст роботи медико-соціальної комісії.
26. Правові обов'язки опікунів і усиновлювачів.
27. Правові обов'язки патронатних вихователів.
28. Форми і методи підготовки опікунів до виконання своїх обов'язків.
29. Правові гарантії забезпечення належного рівня опіки та піклування.
30. Умови припинення опіки та піклування.

31. Соціальні програми опіки та піклування у системі служб соціальної роботи.
32. Види соціальних технологій опіки та піклування.
33. Сутність бездоглядності.
34. Види соціального сирітства.
35. Психологічні проблеми ранньої інвалідизації.
36. Поняття про фостерні сім'ї.
37. Категорії груп ризику.
38. Види соціально небезпечних хвороб.
39. Проблеми наркоманії та ВІЛ/СНІДу в Україні.
40. Особливості поведінки осіб, які належать до груп ризику і хворих на наркоманію та СНІД.
41. Сутність стратегії зниження шкоди.
42. Правила піклування про хворих на наркоманію і СНІД.
43. Обсерваційні служби короткострокового утримання дітей.
44. Види прийомних сімей (короткострокові, довгострокові, сім'ї-спеціалісти).
45. Форми і методи роботи з наркоманами і ВІЛ-інфікованими.
46. Патронат як форма державної турботи про дітей, які залишилися без батьківського піклування.
47. Історичні передумови виникнення інституту опіки та піклування.
48. Досвід відомого педагога-новатора щодо виховання дітей, позбавлений батьківського піклування.
49. Досвід опікування у Київській Русі.
50. Досвід опіки та піклування у стародавньому світі.
51. Зарубіжний досвід виховання дітей, позбавлений батьківського піклування.
52. Виховання дітей-сиріт в державних інституційних закладах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України.
53. Виховання дітей-сиріт в державних інституційних закладах, підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я України.
54. Виховання дітей-сиріт в державних інституційних закладах, підпорядкованих Міністерству праці та соціальної політики України.
55. Прийомні сім'ї.
56. Дитячі будинки сімейного типу.
57. Прийомні сім'ї, що виховують дитину з особливими потребами.
58. Поняття про подвійне опікунство.
59. Методи роботи з дітьми вулиць.
60. Особливості вуличної роботи з дітьми, позбавленими батьківської опіки та догляду.

Практичні кейс-завдання з курсу «Опіка та піклування з практикумом»:

1. Вирішіть ситуацію та складіть план дій з опіки чи піклування з сім'єю, якщо:

- батьки двох дітей від'їжджають у довготривале відрядження, в яке не можуть взяти власних дітей, а залишити їх нема на кого;
- мати, що виховує двох дітей на одинці серйозно захворіла і потребує довготривалого лікування у стаціонарі;
- батьки дитини загинули в авіакатастрофі;
- батьки трьох дітей хворі на алкоголізм;
- батьки трьох дітей хворі на наркоманію;
- мати, що була ІВЛ-інфікована і сама виховувала дитину, раптом помирає;
- мати, що виховує дітей на одинці, веде аморальний спосіб життя, діти жебракують, не відвідують школу;
- батьки дитини вчинили злочин та знаходяться під арештом;
- прийомні батьки не виконують обов'язків щодо виховання дитини, жорстоко з нею поводяться;
- неповнолітня мати, що виховує дитину на одинці, не має можливості здійснювати належним чином свої обов'язки (має закінчити середню школу), сім'я не допомагає.

2. Вирішіть ситуацію та складіть план дій фахівців у ситуації, що потребує здійснення соціальної адаптації:

- дитини-сирота виявляє дезадаптацію до умов прийомної сім'ї;
- дитини-сирота виявляє дезадаптацію до умов інтернатного закладу;
- діти прийомних батьків виявляють дезадаптацію до спільного проживання з усиновленою дитиною;
- прийомних батьки виявляються не пристосованими до здійснення функцій по вихованню прийомної дитини;
- прийомні батьки до виховання дитини-сироти з особливими потребами (з вадами розумового розвитку);
- прийомні батьки виявляються не пристосованими до виховання дитини-сироти з особливими потребами (з порушеннями слуху та мови);
- прийомні батьки виявляються не пристосованими до виховання дитини-сироти з особливими потребами (з порушеннями функції зору);
- прийомні батьки виявляються не пристосованими до виховання дитини-сироти з особливими потребами (туб-інфіковані та ВІЛ-інфіковані);
- дитина з інвалідністю виявляє дезадаптацію до умов інтернатного закладу;
- безпритульна дитина виявляє дезадаптацію до умов дитячого притулку.

3. Вирішіть ситуацію, що потребує соціального супроводу:

- молодій сім'ї, що взяла на виховання дитину-сироту (патронаж);
- дітей, які виховуються в дитячому будинку сімейного типу;

- дитини з інвалідністю, що знаходиться в прийомній сім'ї тимчасового перебування;
- сім'ї, один з подружжя якої стає опікуном дитини-сироти;
- сім'ї, один з подружжя якої стає опікуном дитини, батьки якої позбавлені батьківського піклування;
- сім'ї, що усиновила дитину з інвалідністю;
- сім'ї з недієздатною особою;
- сім'ї з особою з обмеженою дієздатністю;
- сім'ї, до якої повернулася «дитина з вулиці».

4. Вирішіть ситуацію, яка передбачає здійснення соціальної роботи з «дітьми вулиці» з:

- профілактики ВІЛ-інфекцій та ЗПСШ в умовах вуличного простору перебування «дітей вулиці», коли їх місцезнаходження не є чітко окресленим;
- профілактики нарко- і токсикоманії в умовах вуличного простору перебування «дітей вулиці», коли їх місцезнаходження не є чітко окресленим;
- профілактики алкоголізму в умовах вуличного простору перебування «дітей вулиці», коли їх місцезнаходження не є чітко окресленим;
- запобігання торгівлі людьми в умовах вуличного простору перебування «дітей вулиці», коли їх місцезнаходження не є чітко окресленим;
- повернення з вулиці дітей, які мають обмежений досвід вуличного життя в умовах вуличного простору перебування «дітей вулиці», коли їх місцезнаходження не є чітко окресленим;
- повернення з вулиці дітей, які мають значний досвід вуличного життя в умовах вуличного простору перебування «дітей вулиці», коли їх місцезнаходження є чітко окресленим.

Навчальне видання

Костіна Валентина Вікторівна

Методичні рекомендації
до навчальної дисципліни

ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ З ПРАКТИКУМОМ

Відповідальний за випуск: І.А. Романова

Комп'ютерна верстка: В.В. Костіна

Коректор: Б.П. Косіковська

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності несуть автори

План _____, поз. ____.

Підп. до друку _____.

Формат 60x84 ¹/₁₆.

В електронному вигляді.

Умов.друк.арк. 4,8

Облік. вид.арк. 4,4

Об'єм даних 694 Кб

ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Україна. м. Харків, вул. Алчевських (Артема), 29

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С.СКОВОРОДИ

В.В.Костіна

ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ З ПРАКТИКУМОМ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(за вимогами кредитно-модульної системи)

Харків 2023